

«НАРЫҚТЫҚ ТРЕНДТЕ БӘСЕКЕ ӘЛСІЗ»

– Бауыржан Мұратбекұлы, ел экономикасының дамуында қаржы секторының алатын орны ерекше екеніне ешкім күмәнданбайды. Экономист ғалым ретінде қоғамдағы қаржылық сауаттылықтың деңгейіне қандай баға берер едіңіз?

– Қазақстандағы қаржы секторы ел экономикасының деңгейі болып саналады. Ол тек банк жүйесімен ғана шектелмейді. Оған – сақтандыру, инвестициялық қорлар, зейнетақы жүйесі, қор нарығы, мемлекеттік қаржы, жеке капитал мен ұлттық активтерді басқару сияқты салалар кіреді.

Қаржылық сауаттылық бұл мықты қоғам құрудың алғышарты. Дәл қазіргі уақытта халықтың көп бөлігінде қаржылық жоспарлау, инвестициялау, қарыз алу мен төлеу, сақтандыру сынды ұғымдар бойынша білім деңгейі өте төмен. Қаржы пирамидаларына алданушылар санының көптігінің өзі осыған дәлел. Яғни, мектеп, колледж, жоғары оқу орындарында жүйелі қаржылық білім беру деңгейі жеткіліксіз. Сол үшін де біз болашақта қаржылық сауаттылықты мемлекеттік деңгейде оқыту бағдарламаларын енгізуіміз керек.

– Қаржы институттарының экономиканың тұрақты дамуына қосар үлесі қомақты. Қаржы секторының бүгінгі бағыт-бағдары мен болашақ межесі туралы ойыңыз қандай?

– Қаржы институттары қаржы тұрақтылығының тірегі болып табылады. Ондағы негізгі ойыншылар ретінде – банктер, сақтандыру компаниялары, зейнетақы қорлары, бағалы қағаздар нарығы, микроқаржы ұйымдарын айтуға болады. Оған «Бәйтерек», «Самұрық-Қазына» сияқты даму институттарын жатқызамыз.

Қазіргі уақыттағы трендтер – цифрландыру, яғни, банктердің онлайн қызметтерге көшуі, микроқаржыландырудың әлеуметтік осал топтарға бағытталуы.

(Жалғасы 3-бетте)

(Жалғасы 5-бетте)

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ӘЛЕУЕТІ МЫҚТЫ ЕЛ АРҚАУЫ – ӘРТАРАПТЫ ЭКОНОМИКА

Қазіргі замандағы нағыз қуатты мемлекеттің көрсеткіші – жекелеген адамдардың табысты болып, бақуатты өмір сүруі. Сондықтан азаматтардың өзін жан-жақты дамытуы үшін елімізде барлық жағдай жасалады. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Ұлттық құрылтайда осы жайлы айтып, нақты басымдықтарды айқындап берген болатын.

ҚАУІПСІЗ ҚОҒАМ

ЕСІРТКІСІЗ ӨМІР – МЫҚТЫЛАРДЫҢ ТАҢДАУЫ

Жастардың санасын улап, тағдыр жолында ауыр кедергіге айналған есірткі мен нашақорлық дерті тұтас елді алаңдатып тұр. Әсіресе, есірткі бизнесінің дәурені жүріп, бесіктен белі шықпай, есірткінің арбауына ілінген жасөспірім балалардың қатары артып барады.

Түйткілді мәселенің жүйелі алдын алу шаралары жүзеге асырылып келеді. Ақмола облысында да есірткі бизнесі мен нашақорлықтың тамырына балта шабуға бағытталған көлемді айлық шаралар легі ұдайы ұйымдастырылуда. Облыстық Полиция департаментінің мұрындық болуымен өткен айлық аймақтағы ондаған іргелі шараға ұласып, күні кеше өз мәресіне жетті.

Айлық барысында облыстың барлық аймақтарында нашақорлықтың алдын алу,

салауатты өмір салтын насихаттау және жастар арасында құқықтық сауаттылықты арттыру мақсатында бірқатар маңызды іс-шаралар өткізілді.

– Алдын алу жұмыстары бірнеше бағытты қамтыды. Атап айтқанда ішкі істер, денсаулық сақтау, білім беру және мәдениет саласының мамандары облыстағы мектептер

мен колледждерде дәрістер мен кездесулер ұйымдастырып, есірткінің зияны және оны заңсыз айналымға енгізудің салдары туралы жан-жақты ақпарат берді. Нашақорлықтың негізінен оң-солын танымайтын жастар арасында кеңінен таралуы ескеріліп, шараларға көбінесе жастар мен студенттер қатыстырылды, – дейді Ақмола облысы Полиция департаментінің өкілдері.

Айлықтың аса маңызды шараларының бірі – Көкшетау қаласында өткен «Есірткісіз өмір – мықтылардың таңдауы!» атты есірткіге қарсы форум болды. Форумға 300-ге жуық студент қатысып, оларға полиция қызметкерлері, наркологиялық құқық бұзушылықтың алдын алу кеңесінің мүшелері, сондай-ақ бұрынғы нашақорлар өз тәжірибелерімен бөлісті. Қатысушылар нашақорлықтың алдын алу және жоюға қатысты өз ой-пікірлерін ортаға салды. Шара аясында арнайы жасақ (СОБР) қызметкерлері мен қызметтік иппен жұмыс істейтін кинологтың көрсетілімдері де назарға ұсынылды.

(Жалғасы 4-бетте)

2-бет

Интернет-алаяқтар адымды аштырар емес

5-бет

Жауапкершілік жазатайым жағдайлардан сақтайды

8-бет

Көмбесі көп жылдар

АТА ЗАҢ

МЕМЛЕКЕТ АЙБЫНЫ

ҚР Конституциясы – еліміздің негізгі заңы, жоғарғы заңдық күші бар құқықтық акт. Конституция барлық заңдар мен құқықтық-нормативтік актілердің негізі.

Қазіргі қолданыстағы Конституция 1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды. Бұл Конституция Қазақстан тәуелсіздігін, мемлекеттік тұтастығын, басқару формасын және азаматтардың құқықтық мәртебесін айқындайды.

Конституцияда биліктің үш тармаққа бөлінуі нақты бекітілген:

- Заң шығарушы билік – Парламент.
- Атқарушы билік – Үкімет пен Президент.
- Сот билігі – тәуелсіз соттар.

Бұл принцип – биліктің теже-мелік және тепе-теңдік жүйесін қамтамасыз етуге бағытталған. ҚР Конституциясы адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарының басымдығын танытады. Әркімнің өмір сүруге, бостандыққа, қауіпсіздікке, еңбек етуге, білім алуға, ар-ождан еркіндігіне, ар-абырой мен қадір-қасиетті қорғауға құқығы бар.

Дискриминацияға жол берілмейді – ешкім де жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дініне, саяси көзқарасына, әлеуметтік жағдайына байланысты құқықтарынан айырыл-

майды. Сот билігі – тек соттарға ғана тиесілі. Қазақстанда тәуелсіз, бейтарап және тек заңға бағына-тын сот жүйесі жұмыс істейді. Сот төрелігі Конституция мен заңдарға ғана негізделеді. Конституцияның жоғарғы заңдық күші бар. Басқа барлық заңдар мен нормативтік актілер Конституцияға сәйкес келуге міндетті. Яғни, азаматтар өз құқықтарын қорғау үшін тікелей Конституция нормаларына сілтеме жасай алады.

Қорытындылай келе, 1995 жылғы Конституция Қазақстан Республикасының құқықтық және саяси жүйесінің іргетасы. Өйткені, ол тәуелсіз мемлекеттің демократиялық дамуына жол ашты, азаматтарды қорғауға құқықтық негіз қалады, сондай-ақ билік тармақтарының теңгерімді жұмыс істеуін қамтамыз етті.

М.УРАЗАЛИНА,
Ақтөбе облысының көмелетке
толмағандардың
істері жөніндегі
мамандандырылған
ауданаралық сотының
судьясы

ТҮЙТКІЛ

ИНТЕРНЕТ-АЛАЯҚТАР АДЫМДЫ АШТЫРАР ЕМЕС

гізілсе де, барын еш күдіктенбей бейтанысқа ұстата салатын, жоқ болса несие алғызып қарызға белшесінен батыратындар саны азаяр түрі жоқ. Әсіресе, жаңа технология мүмкіндіктерін қару еткен интернет алаяқтарының құлығына құрық бойламайды.

Интернет-алаяқтық – бүгінгі заманның дерті. Цифрлық технологиялар дамыған сайын алаяқтардың әдістері де күрделеніп барады. Күн өткен сайын жаңа әдіс тауып, сенімді сөйлеп, дегенін істететін алаяқтарға тосқауыл қою үшін ауқымды шаралар қолға алынып жатыр. Алайда, ақпараттық, насихат жұмыстарының жүргізілгеніне қарамастан, алаяқтардың арбауына түскендер баршылық.

Қазіргі кезде интернет-ала-яқтықтың бірнеше түрі белгілі. Соның ішінде фишинг, интернет-дүкен арқылы алдау, жалған инвестиция, лотерея, кредит алып берем деген ұсыныстар, әлеуметтік желі арқылы алдау, банктік карталар дерегін ұрлау арқылы алаяқтық жасау әрекеті жиі кездеседі. Ең өкініштісі, интернет-алаяқтар торына тек қаржылық сауаты төмен, қарапайым азаматтар ғана ілініп жатқан жоқ. Жоғары лауазымды қызмет атқарған, құқық, заң саласынан хабары бар, көзі ашық, көкірегі ояу, білімді, танымал азаматтар да алаяқтардың арбауына түсуде.

Соған орай қаржылық сауатты арттыру, интернет-алаяқтықтың алдын алу бағытындағы жұмыстарды жүйелі жүргізу маңызды. Халық мүддесі басты орында тұратын мұндай сауаттандыру жұмыстарынан құқық қорғау, сот, прокуратура органдарының қызметкерлері ғана емес, жалпы жұртшылық шет қалмағаны абзал.

Интернет алаяқтықтың алдын алу үшін кез келген азамат мына-ны қаперінде ұстауы керек. Бірін-шіден, азаматтар өзі ғана білетін

жеке деректерін (ЖСН, карта нөмірі, SMS-код) ешкімге бермеуі, оңай жерге жазып қалдырмауы керек. Сондай-ақ тексерілмеген сілтеме-лерге өту, күмәнді файлдарды ашу да қауіпті. Сонымен қатар интернеттен тауар сатып аларда ақша жібермес бұрын сайттың ресми екенін тексеру орынды. Кейбір азаматтар бір күндік сайттардың ақпа-ратына алданып не тауарсыз, не ақшасыз қалып жатады. Интернет алаяқтардың алдауына түспеуде екі факторлы аутентификацияны қолданудың, антивирустық бағдарламаларды жаңартып отырудың көмегі көп. Қоғамдық Wi-Fi арқылы банк операцияларын жасаудың да салдары ауыр. Тағы бір ескерерлігі, ешқандай полиция, ҰҚҚ, прокуратура, банк қызметкерлері SMS-код сұрамайтынын есте сақтаған тиімді. Міне, осы қарапайым қағидаларды үнемі қаперде ұстау интернет-ала-яқтарға қатысты қауіптен сақтайды.

Біздің елімізде алаяқтарға қолданылатын жаза да қатан. ҚР Қылмыстық кодексінің 190-бабы және 207-бабында интернет алаяқтық үшін қылмыстық жауапкершілік қарастырылған. Ішкі істер органдары мен банк құрылымдары бұл бағытта бірлесіп жұмыс істеп жатыр. Интер-нет алаяқтықтың алдын алу – қазіргі қоғамда аса маңызды мәселе. Сондықтан әр азаматтың интернеттегі қауіпсіздік ережелерін білуі – өте өзекті.

Қанат НҰРҒАБЫЛҰЛЫ,
Мұнайлы аудандық сотының
судьясы
МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ

РЕФОРМА

Елімізде кассациялық сот жүйесі құрылып, ол соттар 2025 жылдың 1 шілдесінен өз жұмысын бастады. Қазақстан-дық кассациялық соттар біліктілігі ең жоғары кадрлардан іріктеді.

ӘДІЛ ТӨРЕЛІК АЙНАСЫ

Жаңа соттар азаматтардың құқықтарын толыққанды және жанжақты қорғауына айтарлықтай ықпал етуге бағытталған.

Елімізде сот жүйесінің тиімділігін арттыруға бағытталған рефор-малар жүріп жатыр.

Бұған дейін кассациялық саты ҚР Жоғарғы Соттың құрамында болды. Бұрын барлық істерді кас-сациялық тәртіпте қайта қарауға мүмкіндік болмады. Өйткені про-цестік заңдарда оған шектеулер болды.

Соңғы өзгерістерге сәйкес, кас-сациялық сот сатысы Жоғарғы Сот-тың құрамында емес, дербес бола-ды. Жаңа дербес кассациялық сот 2025 жылдың 1 шілдесінен бастап қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша құрылып,

апелляциялық сот алқасының қа-былдаған актілерін қайта қарау құ-зыретіне ие болды.

Кассациялық саты жергілікті және басқа соттардың заңды күші-не енген сот актілерін қайта қарай-тын саты саналады.

Дербес кассациялық соттардың негізгі функцияларына мыналар жатады:

- сот шешімдерінің заңдылығын, яғни, істі мәні бойынша қарамай, дәлелдемелерге баға бермей, тек процестік және материалдық құқық нормаларының дұрыс қолда-нылуын тексереді;
- сот қателіктерін түзету, яғни кассациялық төменгі тұрған сот шешімінің қателігін анықтайды, оларды түзейді. Егер төменгі саты-дағы сот қателікке жол берсе, онда

кассациялық сот аталған шешімді өзгертіп не күшін жояды;

- елімізде біркелкі сот практика-сын қалыптастырады.

Акмарал АЛИЕВА,
Ақтөбе қаласы №2 сотының
судьясы

САРАП

ЖАҢАРҒАН, ЖАҢҒЫРҒАН ЖҮЙЕ

Егеменді еліміздің сот жүйесінің қалыптасуы және дамуы сонау 1991 жылы мемлекет тәуелсіздігін жариялағаннан кей-ін басталды. Елімізде саяси, әлеуметтік және экономикалық қайта құру процесі негізінде ұлттық құқықтық жүйе қалып-тасып, сот жүйесіне де реформа жүргізілді.

Гүлбаршын ИЛЬБИСИНОВА,
Риддер қаласының
әкімшілік құқық
бұзушылықтар жөніндегі
мамандандырылған соты
әкімшісінің басшысы

Сот саласында түбегейлі өз-герістер орын алып, мемлекет-тік биліктің дербес тармағы – сот жүйесінің іргетасы қаланды. Сол жылдардан басталған реформа кезең-кезеңімен, бағдарламалар, халықаралық тәжірибе және са-рапшылардың талқылауымен жыл сайын жетілдіріліп келеді.

Сот жүйесінің тәуелсіздігі тура-лы негізгі кепілдіктерді еліміздің Конституциясы бекітіп берген. ҚР Конституциясының 75-бабына сәй-кес Қазақстанда сот төрелігін тек сот қана жүзеге асырады.

Мемлекет басшысы сот төрелі-гінің әділ және заңды жүзеге асы-рылуына мемлекет те, бүкіл қоғам да мүдделі екенін, адам құқықтары мен заң үстемдігін қамтамасыз ету-дің қажеттілігін, әділ сот төрелі-гі және азаматтардың сот билігі-не деген сенімін арттыру міндетті шарт болуы керек екені, сондай-ақ кәсіби судьялар корпусы барынша сот реформаларының шешуші фак-торы екеніне баса назар аударды.

Салыстырмалы түрде қарасак, 33 жыл бұрынғы сот жүйесі мен бүгінгі соттың жағдайы мүлде са-лыстыруға келмейді. Кәсіби білік-тілік тұрғысынан ғана емес, сот са-ласы материалдық қамтамасыз ету жағынан да анағұрлым артты.

Бүгінгі таңда сот жүйесінде жаңа технологияларды қолдану-дың көмегімен сот қызметі ашық, жедел, қолжетімді бола түсті.

Сот мәжілісі залдары түгелдей дыбыс және бейне жазба құрылғы-

ларымен жабдықталып, сот оты-рыстары түгелдей жазба құрылғы-ларын қолдану арқылы өткізілуде.

Сот жүйесіне енгізілген жаңа технологиялардың арқасында аза-маттар мен заңды тұлғалардың кез келгені өзіне ыңғайлы, үйден не-месе кеңседен шықпай-ақ, онлайн режимінде «Сот кабинеті» интер-нет-сервисі арқылы сотқа қатысып, электронды түрде талап-арыздар-ды, өтініш арыздарды, сұрау хат-тарды, шағымдар мен өтінішхат-тарды жолдауға, сондай-ақ істің қаралу барысын бақылауға мүмкін-діктері бар.

«Сот кабинетіне» кіру үшін тек қана Қазақстан Республикасы-ның Ұлттық куәландырушы орта-лығынан электрондық цифрлық қолтаңба алулары қажет.

Сонымен қатар, егер үйінде компьютер болмаған азаматтар Халыққа қызмет көрсету орта-лықтарынан электрондық цифрлық қолтаңба алған соң, соттарға жол-данатын құжаттарды «Сот каби-неті» сервисі арқылы ХҚКО-дан да жолдауға болады.

Еліміздің соттарында жария-лылыққа шектеу қойылмаған-дықтан қаралатын істерге қатысты мүдделі адамдар мен бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері-не сот отырысы залына еркін кіру

мүмкіндігі қамтамасыз етілген. Бү-гінгі күні сот процестері барын-ша ашық және халыққа қолжетімді болғандықтан, кез келген адам ті-келей, не заманауи технология-ларды пайдаланып сотқа арыздана алады.

Адам мен оның өмірінен қым-бат құндылық жоқ. Азаматтардың өз құқықтарын сотта қорғауына кедергі жоқ. Құқықтық мемлекет-тердің бәрінде адам тағдырының шешілер жері де, жаза атаулының кесілер жері де – сот.

Заман ағымына сай әр азамат электронды түрде сотқа арызын ұсынып, оның қозғалысын ке-дергісіз бақылай алады. Соттың ашықтығы мен жариялылығын қамтамасыз ететін жүйедегі жаңа өзгерістер қоғамның сот қызметі-не деген сенімін арттыратыны сөз-сіз. Сонымен қатар, өткен жылдан бастап елімізде 24 маусымда су-дьялар мен сот қызметкерлерінің кәсіби мерекесі аталып өтіледі. Бұл атаулы күн осы салада еңбек етіп жүрген қызметкерлердің егеменді елімізде сот саласының қалыпта-сып, дамуына қызмет еткен сала ардагерлеріне деген зор құрметтің белгісі.

Бүгінде облыс соттары мен су-дьялар корпусы азаматтардың конституциялық құқықтарының қорғалуына, заң үстемдігінің берік орнығуына және сот тәуелсіздігінің нығаюына сүбелі үлес қосып ке-леді.

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ӘЛЕУЕТІ МЫҚТЫ ЕЛ АРҚАУЫ – ӘРТАРАПТЫ ЭКОНОМИКА

(Соңы. Басы 1-бетте)

Олар ірі инфрақұрылымдық жобалар, цифрландыру мен жасанды интеллект, көлік транзиті мен энергетика, агроөнеркәсіп секторы және адам капиталы. Президенттің айтуынша, Қазақстанның жаңа әлемдегі орнықты дамуына жол ашатын негізгі факторлар осы. Қазір адамзат жаңа дәуірдің сипаты айқындалатын тарихи жолайрықта тұр. Алға қарай қарыштап дамуға Қазақстанның мүмкіндігі жетеді.

«Біз еліміздің әлеуетін нығайта түсіміз керек, яғни азаматтардың мұң-мұқтажына құлақ асатын және ең бастысы, мәселені тиімді шеше алатын әлеуеті мықты ел болуымыз қажет. Сондықтан білім мен инновацияға негізделген дамыған әрі жоғары технологиялық экономика құруға тиіспіз. Мұның бәрі азаматтар үшін жасалады. Себебі адам – біздің мемлекетіміз үшін ең басты құндылық. Біздің ұлтымыздың арман-мұраты Әділетті, Қауіпсіз, Таза, Қуатты Қазақстанды құру идеясынан бастау алады. Біз баршаға және әркімге зор мүмкіндік беретін мемлекет құрып жатырмыз. Бұл – әр азамат өз қабілетін шыңдап, адал еңбегімен отбасын асырай алатын ел болу деген сөз» деген болатын.

Үкімет отырысының қорытындысы бойынша Премьер-Министр Олжас Бектенов пен оның орынбасарлары Роман Скляр, Серік Жұманғарин, Қанат Бозымбаев, Ермек Көшербаевтың қатысуымен баспасөз конференциясы өтті. Сонда айтылған әңгіме және журналистер сұрақтарына берілген жауапқа қарағанда Президент айтқан «әр адам өз қабілетін шыңдап, адал еңбегімен отбасын асырай алатын ел болу үшін қолға алынған жұмыс аз емес және оlara белгілі деңгейде нәтиже беріп жатқандығы. Мәселен, өткен жылы ЖІӨ көлемі 2 286 млрд болыпты. Енді биылғы экономиканың өсу деңгейін ескере отырып, келесі жылы бұл көрсеткішті 300 млрд теңгеге дейін жеткізу жоспарлануда. ЖІӨ келесі жылдары қарқынды экономикалық өсуді қамтамасыз ету

шартымен 450 млрд теңгеге жетуі әбден мүмкін. Ол үшін елдің өнеркәсіптік әлеуетін дамыту, экономиканы әртараптандыру, жоғары өндірісті дамыту жоспарлы түрде жүзеге асырылуда. Үлкен бағдарлама «Бәйтерек» холдингі желісі бойынша іске қосылды, ол экономикаға қосымша 8 трлн теңге инвестиция тартуға мүмкіндік береді. Алдағы уақытта – 1,5 трлн теңгеге 190 өнеркәсіптік жобаны іске қосу межеленіп отыр.

Үкімет экономиканың өсуін ынталандыру бойынша бірқатар бағыттарды белгіледі. Олар мұнай өңдеу, металлургияны жаңғырту, ТКШ инфрақұрылымын жаңарту, электр энергетикасы, ауыл шаруашылығы және минералдық-шикізат базасын, оның ішінде сирек кездесетін металдарды ұлғайту жұмыстарын қамтиды. Сондай-ақ, еліміз жаңа салаларды дамытуға әлеуетті. Олардың ішінде мұнай-газ химиясы, автомобиль жасау, теміржол машина жасау, тыңайтқыштар өндіру және тағы басқа салалар бар. Сонымен қатар жыл сайын өңдеу өнеркәсібі мен АӨК-де жаңа жобалар іске асырылады.

Өз кезегінде Роман Скляр азаматтық авиацияны дамыту бойынша жүргізіліп жатқан жұмыстар туралы айтып берді. Оның айтуынша, Мемлекет басшысының ішкі және халықаралық авиарейстер санын арттыру, сондай-ақ көлік секторына инвестициялар тарту жөніндегі жұмысты жандандыру жөніндегі тапсырмаларын орындау шеңберінде Үкімет авиация саласын жаңғырту жөніндегі шаралар кешенін дәйекті түрде іске асыруда. Бұл орайда инфрақұрылымды дамыту, бәсекеге қабілеттілікті арттыру және жолаушыларға қызмет көрсету сапасын жақсарту басты назарда тұр екен.

Серік Жұманғарин журналистерге қаржылық тұрақтылықты сақтай отырып, экономиканың нақты секторындағы банктердің кредит беруін ынталандыру бойынша қабылданып жатқан шаралар жайлы мағлұмат берді. Спикер жаңа Салық кодексі шең-

берінде табыс салығы ставкаларын саралау көзделгенін атап өтті. Корпоративті табыс салығы банктердің тұтыну секторына несие беру кезінде 25% болса, нақты секторда оның көлемі 20%-дан аспайды. Бұл экономикаға инвестиция салуды ынталандырады. Сонымен қатар, қазіргі уақытта шағын және орта бизнесті қолдау үшін жаңа «Өрлеу» бағдарламасы іске қосылды. Оны іске асыру үшін «Даму» қоры 300 млрд теңге, ЕДБ – 450 млрд теңге бөледі. Жеңілдетілген қарыздар бойынша мөлшерлемесі деңгейі 12,6%. Жалпы, бүгінгі таңда қор 107,5 млрд теңге сомасына 784 жобаны, оның ішінде 60 млрд теңгеге кепілдік беру құралдарын қолдады. Осы бағыттағы жұмыс жалғасатын болады.

Қанат Бозымбаев өңірлерді инфрақұрылыммен қамтамасыз етуге қатысты сұраққа жауап берді. Вице-премьер бұл мәселе Үкіметтің назарында екенін атап өтті. Бірінші кезекте инфрақұрылымға қол жеткізудегі өңіраралық айырмашылықтарды жою, экономикалық өсуді жеделдету және аумақтық әлеуетті тиімді іске асыру мақсатында Үкімет жақында Қазақстан Республикасын Өңірлік дамытудың 2025–2030 жылдарға арналған жаңа тұжырымдамасын бекітті. Негізгі қағидат – адамның игілігіне, тұтастығына, инклюзивтілігіне, сараланған тәсіліне, дербестігіне, жауапкершілігіне бағдарлану. Құжатта өңірлердің жай-күйі мен даму перспективаларын кешенді бағалау көзделді. Тұжырымдаманың негізгі бағыттарының бірі-халықты базалық инфрақұрылыммен біркелкі қамтамасыз ету. Осы бағыт шеңберінде әлеуметтік-инженерлік объектілерге қол жеткізудегі диспропорцияларды жоюға ерекше назар аударылады. Артта қалған өңірлерге өңірлік стандарттар жүйесі арқылы келесі жылдан бастап қаржыландыруға басымдық берілетін болады. Бұл шалғай аудандардағы өмір сапасын айтарлықтай жақсартады.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

МЕРЕЙ

ЕЛДІГІМІЗДІҢ БЕЛГІСІ

Қазақстан – тәуелсіздігін алғаннан кейін мемлекет құру жолында сындарлы кезеңдерден өткен ел. Осы жолда елдіктің негізі болған үш маңызды құндылық бар: патриотизм, бірлік және тұрақтылық. Бұл құндылықтар тек ұран не сөз жүзіндегі ұстаным емес, әр қазақстандықтың жүрегіне ұялауы тиіс өмірлік қағида. Ал осы ұғымдардың бірігуінен туған басты символ – Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздері. Олар – ел Тәуелсіздігінің нақты белгісі, ұлттың рухани тұғыры.

Патриотизм – бұл туған жерге, еліне, тіліне, халқына деген махаббат пен адалдық. Бұл ұғым жастарға жай ғана «Отанды сүю керек» деген үгітпен емес, нақты әрекетпен, үлгімен берілуі керек. Мысалы, шекара күзетінде тұрған сарбаз, ұстаздық еткен мұғалім, ауылда еңбек етіп жатқан шаруа – барлығы патриотизмнің нақты көрінісі.

Қазіргі жаһандану дәуірінде ұлттық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік – жастар тәрбиесінің өзегі болуға тиіс. Өйткені елін сүйетін азамат – елге қызмет етуден қашпайды. Ал елге қызмет ету – тек саясатта емес, күнделікті еңбек пен өмірлік таңдаудан басталады.

Тәуелсіздік жылдарында Қазақстан көп ұлтты, көп дінді қоғамда бейбітшілік пен келісімді сақтап келген ел ретінде әлемге танылды. Бұл – кездейсоқ жетістік емес. Бұл – елдегі бірлік пен тұрақтылықтың жемісі.

Қоғамда тұрақтылық болмаса, экономика дамаймайды, білім мен ғылым алға баспайды, жастардың болашағына сенім азаяды. Сондықтан бірлік – тек ұран емес, елдіктің іргетасы. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев та әр сөзінде қоғамдағы бірлік пен татулықты сақтау қажеттігін атап өтеді.

Бірлік – тек ұлт пен ұлыс арасындағы келісім емес, бұл – бір мақсатқа жұмылу, елдің болашағы

үшін жауапкершілік сезіну. Бүгінгі таңда бұл құндылықтар бүкіл қазақстандық қоғамды біріктіріп тұрған басты тетік.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздері – Ту, Елтаңба және Әнұран – бұл жай символ емес. Бұл – Тәуелсіздігіміздің, егемендігіміздің, мемлекеттігіміздің жарқын көрінісі.

- Ту – ашық аспан мен бейбітшіліктің, өрлеу мен еркіндіктің нышаны. Ондағы алтын күн мен қыран бейнесі – қазақ халқының биік арманы мен еркіндігін бейнелейді.

- Елтаңба – мемлекетіміздің тарихы мен руханиятын біріктірген рәміз. Шаңырақ – бірлік пен отбасының символы, ал қанатты тұлпар – еркіндік пен болашаққа ұмтылыс.

- Әнұран – халықтың рухын көтеріп, бойға отансүйіштік пен мақтанаш сезімін ұялататын ұлттық гимн.

Бүгінде бұл рәміздер тек ресми ғимараттарда емес, әр қазақстандықтың жүрегінде орнығуы керек. Жастар мектеп қабырғасынан бастап рәміздердің мәні мен маңызын түсініп өсуі қажет. Себебі елін сыйлаған адам – оның рәмізін де құрметтейді.

Самал АСҚАР,
«Заң газеті»

АЛТЫН ТАМЫР

Қазақ халқы – сан ғасырлық тарихы мен терең руханияты бар ұлт. Ұлттың өміршеңдігі мен ұрпақ сабақтастығы – оның рухани құндылықтарында, ғасырлар сүзгісінен өткен салт-дәстүрінде, ұлтты ұлт ететін тарихи жадында жатыр. Қазақтың ұлт болып қалыптасуы, бірегейлігі мен дүниетанымы – ата-бабадан қалған рухани мұралармен тығыз байланысты.

ҒАСЫРЛАРҒА ЖАЛҒАСҚАН РУХАНИ ӨЗЕК

ТАРИХ – ҰЛТТЫҢ ТАҒДЫРЫ

Қазақтың тарихы – еркіндікке ұмтылған ерліктің, отансүйгіштіктің, рухани беріктіктің тарихы. Түрік қағанатынан бастап Алтын Орда мен Қазақ хандығына дейінгі аралықта елдіктің негізі қаланып, мемлекеттілік ұғымы қалыптасты. Әз Жәнібек пен Керей хандар құрған Қазақ хандығы – тәуелсіздікке ұмтылған арманның тарихи жалғасы еді.

Тарихтағы қиын кезеңдер – жоңғар шапқыншылығы, отарлық кезең, ашаршылық, саяси қуғын-сүргін, тәуелсіздік үшін күрес – ұлттың рухын сындырмай, керісінше, нығайтты. Бұл халқымыздың ішкі бірлігін, рухани беріктігін көрсетті.

САЛТ-ДӘСТҮР – РУХАНИ МӘЙЕК

Қазақ халқының өмір салты мен дүниетанымы салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар арқылы қалыптасты. Бесікке салу, тұсаукесер, сүндет той, келін түсіру, беташар, ас беру, ерулік – бұлар жай ғана рәсім емес, ұрпақты тәрбиелеудің, адамгершілік пен ізгілікті насихаттаудың көрінісі.

Салт-дәстүрлердің астарында ұлттың этикасы мен эстетикасы, дүниетанымы мен құндылықтары жатыр.

ӨҢІРЛЕРДІ ДАМУ

МОНОҚАЛАЛАР БАСТЫ НАЗАРДА

Мемлекет басшысы Ұлттық Құрылтайда сөйлеген сөзінде аймақтардағы экономиканың өркендеуіне серпін беретін жаңа мүмкіндіктерге жол ашу және өңірлердің даму деңгейіндегі теңсіздікті жою – қазір мемлекет алдында тұрған негізгі міндеттің бірі екендігін атап көрсеткен болатын.

Бүгінгі таңда бұл тұрғыда басым бағыттар айқындалып, нақты жоспарлар жасалғаны белгілі болып отыр. Соның бірі моноқалаларға қатысты. Ол Қарағанды облысына жұмыс сапары барысында Премьер-Министр Олжас Бектеновтің төрағалығымен өткен «Моноқалалардың болашағы: оң тәжірибе және тұрақты даму» атты республикалық семинар-кеңесте Президенттің тапсырмасын ескере отырып, моноқалаларды дамытудың жаңа тәсілдері қаралған болатын. Онда Ұлттық экономика вице-министрі Бауыржан Омарбеков, өнеркәсіп және құрылыс вице-министрі Олжас Сапарбеков, Қарағанды облысының әкімі Ермағанбет Бөлекпаев, Екібастұз әкімі Аян Бейсекиннің баяндамалары тыңдалды.

Қазіргі уақытта елімізде шамамен 1,5 млн адам тұратын 20 моноқала бар екен. Ұлттық экономика министрлігінің деректері бойынша олардың үлесіне өнеркәсіп өндірісі көлемінің үштен бірінен астамы тиесілі – 2024 жылдың қорытындысы бойынша бұл көрсеткіш 36,4%-ды құрады. Моноқалалардың экономикасын әртараптандыру шеңберінде 78 көрсеткіш бойынша әлеуметтік-экономикалық дамуға талдау жүргізілді. Индустриалды аймақты құру, жеңілдікпен несиелеу және басқа да жұмыстардың нәтижесінде моноқала мәртебесінен шыққан Саран қаласының оң тәжірибесі ескерілді. Нәтижесінде моноқалалар үш топқа жіктелді, олардың әрқайсысына қатысты басым

Мәселен, «үлкенге құрмет, туыстық қарым-қатынас жүйесін бекемдеген моральдық ережелер.

Қазақ халқы үшін руханият – тек дінмен шектелмейді. Бұл – тіл, жыр, музыка, аңыз, шежіре, ұлттық философия. Қасиетті домбыраның үні, жыраулардың сөзі, батырлар жыры, шешендік өнер, жыр-дастандар мен аңыз-әпсаналар – бұлар халықтың рухани әлемін байытты.

Қазақ халқының бірегейлігі – оның көшпенді мәдениетінде, кең даламен үндес тіршілігінде жатыр. Тарихта небір империялар келіп-кетті, бірақ қазақтың болмысы – ұлт ретінде өзін сақтау мен бейімделудің үздік үлгісін көрсетті.

Бүгінде жаһандану дәуірінде өз ұлтынды сақтау – ерлікке пара-пар. Қазақ тілін, дәстүрін, өнерін, ұлттық киімін, ұлттық тағамын насихаттау – бұл қазіргі буынның міндеті. Рухани жаңғыру мен ұлттық код туралы айтқанда, біз ең алдымен халқымыздың бойындағы даралықты, тереңдікті ұмытпауымыз керек.

Самал АСҚАР,
«Заң газеті»

шаралар айқындалды. Олардың қатарында инженерлік және әлеуметтік инфрақұрылымды жаңғырту, өркендеудің жаңа бағыттарын анықтау, IT, АӨК, туризм және ғылым салаларындағы инвестициялық жобаларды іске асыру, көлік дәліздері бойындағы сервистік қызметті дамыту, индустриялық және шағын өнеркәсіптік аймақтарды қалыптастыру жұмыстары бар. Жаңа өндірістік қуатты

орнықты жүктеуге бағытталған отандық өндірушілермен ұзақмерзімді келісімшарттар мен офтейк-келісімдер тетігін одан әрі дамытуға және қолдануға ерекше назар аударылды.

Бүгінде Екібастұз қаласы экономикасын көтерудің және әртараптандырудың орнықты серпіні бар. Бұл ретте 800-ден астам жұмыс орнын аша отырып, құны 138,4 млрд теңге болатын ферроқорытпа зауытын салу жобасын іске қосу, сондай-ақ индустриялық аймақ қалыптастыру маңызды рөл атқарды.

Үкімет басшысының айтуынша, моноқалалар «өсуге ықпал ете алатын» аймақтарға айнала алады. Біз бұған «жасыл» технологиялар мен цифрлы инфрақұрылымның немесе креативті экономиканың даму мүмкіндіктері ретінде қарауымыз керек. Болашақ индустриясы осындай шағын қалаларда бастау алуы керек. Моноқалалардың экономикасын әртараптандыруға баса назар аудару қажет. Бұл олардың экономикасын көтеруге және моноқалалар қатарынан шығуына мүмкіндік береді.

Мысалы, қазіргі уақытта Екібастұз экономикалық құрылымы әртүрлі, көпсалалы қалаға айналууда. Яғни, ол үшін моноқала мәртебесі өзекті емес. Заманауи стандарттарға сәйкес келетін жаңа инфрақұрылымдық саясат құру бойынша жұмысты күшейту қажет.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

ҚАУІПСІЗ ҚОҒАМ

ЕСІРТКІСІЗ ӨМІР –
МЫҚТЫЛАРДЫҢ ТАҢДАУЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Облыстық Полиция департаментінің мәліметінше айлық акция шеңберінде мұнымен қоса аймақта салауатты өмір салтын дәріптеу мақсатын негізге алған спорттық іс-шаралар да кеңінен ұйымдастырылды. Атап айтқанда, кикбоксинг, каратэ, футбол сынды спорт түрінен 11 турнир, марафондар мен эстафеталар өткізілді. Іргелі спорттық шаралардан ауыл жастары да сырт қалмаған. Атап айтқанда, Красный Яр ауылында полиция қызметкерлері мен кеңес мүшелері 100-ден астам жасөспірімді қамтыған профилактикалық жұмыстар жүргізіп, жастар арасында есірткі бизнесінің таралуы, нашақорлық пен есірткі тұтынудың салдарынан әкімшілік және қылмыстық жауапкершілікке тартылатындығы нақты деректермен түсіндірілді.

Полиция жергілікті кәсіпкерлердің материалдық қолдауының арқасында тұрмысы төмен және қиын жағдайдағы балаларға ерекше көңіл бөлінгенін атап өтті.

– Нашақорлыққа қарсы күрес айлығы аясында тұрмысы төмен отбасы балаларына арналған түрлі шаралар да ұйымдастырылды. Оған жергілікті кәсіпкерлер зор үлесін қосып, балалардың жазғы демалысы кезінде салауатты өмір салтын ұстануға бағыттайтын шаралар өткізуге көмектерін ұсынды. Атап айтқанда, YaSons компаниялар тобы, облыстық автоспорт федерациясы, Invictus GO фитнес-клубы, Aviks Group, Letto Park демалыс базасы мен «Солнечный» дәмханасы сияқты әлеуметтік жауапкершілікті сезінетін кәсіпкерлердің қолдауымен балаларға арналған мәдени-спорт-

тық демалыс шаралары өткізілді. Кәсіпкерлер алдағы уақытта да мұндай игі бастамаларға қолдау көрсететінін жеткізді, – дейді Ақмола облыстық Полиция департаментінің баспасөз хатшысы Әсем Әбдірахманова.

Айлық шеңберінде шығармашыл жастар арасында есірткіге қарсы тақырыпта бейне-

ролиқ, компьютерлік графика, анимация мен сурет байқаулары өткізілгенін атап өткен жөн. Сондай-ақ, облыстық департаменттің тапсырысы бойынша 70-100 адамнан қатысқан «JETI QAZYNA» интеллектуалды ойындар да қызықты өтті. Барлық жеңімпаздар бағалы сыйлықтармен марапатталды.

P.S. Айлық барысында ата-аналармен де түсіндіру жұмыстары барынша кең форматта жүргізілгенін атап өткен жөн. Арнайы семинарлар мен кездесулерде психоактивті заттарды қолданудың белгілері, алдын алу жолдары және заңсыз есірткі айналымына қатысқаны үшін жауапкершілік мәселелері талқыланды. Нәтижесінде аталған есірткіге қарсы бағыттағы айлық акцияда барлығы 7 мыңнан астам адам қамтылып, өңір жастары арасында салауатты өмір салтын ұстануға бағытталған маңызды қадамдар жасалды. Бұл – нашақорлықпен күреске қосылған елеулі үлес әрі жарқын болашаққа бет алған жастардың таңдауы десек қателеспейміз.

Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ
АҚМОЛА ОБЛЫСЫ

АБАЙ – 180

«БІЛІМДІДЕН ШЫҚҚАН СӨЗ,
ТАЛАПТЫҒА БОЛСЫН КЕЗ»

Абай Құнанбайұлының 180 жылдық мерейтойы – қазақ руханияты мен мәдениетінің тарихындағы аса маңызды оқиғалардың бірі. Абай – қазақ халқының ұлттық санасын жаңғыртып, ұлтты өркеніетке жетелеген тұлға. Оның артына қалдырған өшпес мұрасы – поэзиясы, қара сөздері, аудармалары – бүгінде ел тәуелсіздігімен бірге қайта жаңғырып, жастардың санасына сәуле шашып келеді.

Бибігүл ҚОЖАҒҰЛОВА,
Ақтөбе облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық соты әкімшісінің бас маманы-сот отырысының хатшысы

Абайдың өмірі мен шығармашылығына тереңірек үңілу – өткенімізді тану ғана емес, болашағымызға бағыт-бағдар алу деген сөз. Ол ұлтының рухани кемелдігін ойлап, ұрпағына тек білім мен ғылым арқылы жетілуді мұрат етіп қалдырды. Абай: «Білімді-ден шыққан сөз, талаптыға болсын кез» дей келе, надандықпен күрестің жолын көрсетті. Абайдың қай шығармасына үңілсек те, одан терең парасаттылық пен биік адамгершілік, ұлттық сана, адамға деген сүйіспеншілік көрініс табады.

Оның философиялық көзқарастары мен моральдық ұстанымдары кез келген заманда өзекті. Мысалы, «Толық адам» концепциясы – тек қазақ халқы емес, бүкіл адамзат баласы үшін өмірлік маңызы бар идея. Абайдың пайымдауынша, нағыз толық адам болу үшін адам бойында «ақыл», «қайрат» және «жүрек» тең ұштасуы қажет. Ол: «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден бөлек» деп, адамның жетілу жолын нұсқайды. Бұл үш қасиеттің үйлесімі – адамның рухани кемелдігінің көрсеткіші.

Абайдың қара сөздері – қазақ әдебиетінің теңдессіз інжу-маржаны. Әрбір қара сөз – өмірлік тағылым мен терең ойдың кеніші. Ол сөз өнерін тек эстетикалық мақсатта ғана емес, тәрбиелік құрал ретінде де пайдаланған. Жиырма бесінші қара сөзінде ол: «Адам баласының ең жаманы – талапсыздық» деп, адам өмірінің мәні – ізденіс пен мақсатта екенін алға тартады. Оның айтуынша, адам әрдайым алға ұмтылып, өзін жетілдіруі тиіс. Абайдың «Ғылым таппай мақтанба» өлеңі де осы ойдың жалғасы. Онда ол жастық шақтың қадірін түсінуге, ғылым мен білімге ұмтылуға шақырады. Бұл өлең жолдарында «Бес нәрсеге асық бол, бес нәрседен қашық бол» деген қағида арқылы адамзат баласына ең негізгі өмірлік бағыт-бағдар ұсынады.

Абай шығармашылығының тағы бір ерекшелігі – оның дінге, имандылыққа деген көзқарасы. Ол дінді соқыр сенім ретінде емес, адамгершілік пен рухани тазалықтың жолы деп ұққан. Абайдың отыз сегізінші қара сөзінде: «Махаббатпен жаратқан адамзатты, сен де сүй ол Алланы жаннан тәтті» деп, діннің өзегіндегі сүйіспеншілік пен адам-сүйгіштік идеясына назар аударады. Ол діни фанатизмге, жалған сопылыққа қарсы тұрып, иманды болудың мәнін дұрыс түсінуге үндеді. Абай үшін шынайы иман – ішкі адалдық пен әділеттілікке негізделген ар тазалығы. Абай – өз заманында әлеуметтік әділеттілікті көкसेген, елдің кемел болашағын армандаған қайраткер. Ол қоғамдағы теңсіздікке, бай мен кедейдің арасындағы алшақтыққа сын көзімен қарап, ел ішіндегі дау-жанжалдың, мансап қуғандардың кесірінен ұлттың артта қалуына күйінді.

Абайдың әрбір сөзі – ұлттың бойтұмары, әрбір ойы – халықтың жүрегіндегі асыл мұра. Оның артында қалдырған мұрасы – мәңгілік. Біз Абайды таныған сайын өзімізді танимыз, өткенімізге қарап келешекке қадам басамыз. Абайдың 180 жылдығы – сол кемеңгер тұлғаның өшпес рухының жарқыраған айғағы. Бұл – руханияттың, ұлттың, тіл мен ойдың ұлы мерекесі. Ендеше, Абайды оқу – өзіңе жол табу, Абайды тану – халқымыздың болашағын тану. Абайдың сөзімен айтқанда: «Кеше бала ең, бүгін дана болдың», біз де сол дана болуға ұмтылуымыз керек. Абай мұрасы – сарқылмас қазына, біз соны ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп, лайықты жалғастыра білуіміз керек.

ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

Бас прокуратураның Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің дерегінше, 2025 жылдың алғашқы алты айында 15698 жол көлік оқиғасы тіркелген. 2024 жылғы сәйкес уақытпен салыстырғанда жол апаттары 54 пайызға өскен. Соның салдарынан 22346 адам зардап шегіп, 955 адам мезгілсіз көз жұмған. Бейбіт заманда қара жолдағы қайғының көбеюі кімді де болса алаңдатпай қоймайды.

ЖАЛҒАН НӨМІР
ЖАУАПТЫЛЫҚТАН ҚҰТҚАРМАЙДЫ

Азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз етіп, жол апаттарының алдын алу үшін бүгінге дейін заңнамаларға бірқатар өзгерістер енгізіліп, жол ережесін бұзушылардың жауаптылығы айтарлықтай жоғарылағаны белгілі. Сонымен бірге, жолдағы жөнсіздікке тоқтам қою мақсатында бейнебақылау камералары көптеп қойылған еді. Мұндай камералар жүргізушілердің жол ережесін қатаң сақтап, қауіпсіздікке жол бермеуіне негіз қалауы тиіс болатын. Алайда, бейнебақылау камераларынан жалтарудың жолын тапқандар да табылып жатыр.

Адамнан қулық артылған ба? Ортақ тәртіпке бағынғысы келмеген кейбір жүргізушілер автокөліктің мемлекеттік нөмірін жасырып, нөмірлерді бояп, өзгертіп, жарықтар арқылы камераның түсіруіне кедергі келтіруді әдетке айналдырған. Мақсаттары – айыппұл мен жазадан жалтару. Десек те, мұндай жауапсыз жүргізушілерге Қазақстан заңнамасына сәйкес жалған мемлекеттік тіркеу нөмірлік белгісін (МТНБ) қолдан әдейі өзгерткені үшін жауаптылық барын түсіндіру шарт. Бұл шын мәнінде заң бұзушылық болып табылады және ол үшін әкімшілік жауапкершілік көзделген.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 590-бабы 4-бөлігіне сәйкес, көлік құралында жалған немесе оған арналмаған нөмірлік белгіні орнатқандарға 15 АЕК көлемінде айыппұл салу немесе 1 жылға дейін көлік жүргізу құқығынан айыру жазасы белгіленген. Жаңа өзгерістерге орай кодекс 590-бап 4-1-бөлігімен толыққанын айта кетуіміз керек. Бұл заңнамадағы елеулі өзгерістің бірі. Соған сәйкес жалған нөмірмен жүрген немесе жарамсыз нөмірлері бар көлік құралын басқарғандар немесе белгіленген орындардан тыс орнатылған және тіркелген нөмірлермен көлікті басқаруға байланысты құқық бұзушылықты бір жыл ішінде қайталап жасағандарға тағайындалатын жаза барынша қатаңдатылып отыр. Яғни, енді 590-баптың 4-бөлігі бойынша жауапқа тартылған азамат осы құқық бұзушылықты бір жыл ішінде қайталап жасаса, оған заңнамадағы 590-баптың 4-1-бөлімі қолданылады. Оған сәйкес, алғашқы қателіктен сабақ алмаған жүргізуші көлік құралын басқару құқығынан бір жылға айырыла отырып, 5 тәулікке дейінгі уақытқа қамауға алынуы мүмкін. Бұрын мүгедектігі бар адамдар мұндай құқық бұзушылық үшін қамауға алынбаған, жаңа өзгерістермен оларға да бір жыл құқығынан айыра отырып, 40 АЕК (122 520 теңге) айыппұл салынады. Сондықтан, айыппұлдан қашамын деп көлік нөмірін өзгертіп, ауыр жаза арқалап қалып жүрмеңіздер!

Лаура НҰРМАҒАНБЕТОВА,
Ақтау қаласының әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған сотының судьясы

ПӘРМЕН

Баланың жайлы өмір сүруіне жағдай жасау, қауіпсіздігін қамтамасыз ету, дұрыс тәрбиелеу – әрбір ата-ананың міндеті. «Дұрыс баптаған балапан түзу ұшады» демей ме қазақ. Расында, қоғамдағы ажырасу санының артуы бала тәрбиесіне қатысты мәселелердің көбеюіне жол ашып отыр.

АТА-АНАЛЫҚ МІНДЕТІҢЕ АДАЛ БОЛ!

Бүгінде қиын бала ретінде есепке тұратындардың, кәмелеттік жасқа жетпей қылмысқа ұрынып жатқандардың басым бөлігі толық емес отбасында өскендер. Себебі, екі адамның міндетін жалғыз арқалау қай ата-анаға да оңай емес. Балаларын ешкімнен кем қылғысы келмеген кей аналардың күні-түні жұмыс істеймін деп бақылауды уыстан шығарып алатынын да мойындауымыз керек.

Бұрын неке бұзылғаннан кейін, баласына алимент төлемейтін әкелер көп еді. Қазір бұл қатарға аналардың да қосылғаны көңілге қаяу салады. Қалай алсақ та, ата-ананың жылуы мен тәрбиесін теңдей көріп өспеген балаларға өте қиын. Алименттің дер кезінде төленбеуі балаларды материалдық тығырыққа тіреді. Сондықтан, атқару парағы өндіріске түскеннен кейін жеке сот орындаушылар бірінші кезекте алиментті жедел өндіруге күш салады. Сонымен бірге, жыл сайын алиментті жылдам, сапалы орындау үшін түрлі бастамалардың қолға алынып жатқанынан көпшілік хабардар.

Мәселен, алимент өндіру жүйесі соңғы жылдары айтарлықтай өзгеріске ұшырады. Тиімділікті арттыруға бағытталған бірқатар шараларды көпшілікке таныстыру, түсіндіру бойынша да кең ауқымды жұмыстар қолға алытуда. Соның ішінде борышкердің жасырын табыстарын анықтауға басымдық беріліп отыр. Өйткені, өз баласына тиесілі нәпақаны төлегісі келмеген азаматтардың табысын жасырып, мекен-жайын жиі өзгертетіні ешкімге құпия емес. Соған орай Әділет министрлігі борышкерлердің жасырын табыстарын анықтау мақсатында жаңа тетіктер енгізуде. Сәйкесінше такси қызметтері, жеткізу платформалары, криптовалюта және букмекерлік шоттар арқылы алынған кірістерді бақылау енді бір жолға қойылды.

Алимент мөлшерін қайта қарау да балалардың ғана емес, борышкердің жағдайына немкетті қарамаудың бір тетігі. Конституциялық

Айгерім ҚҰРМАШ,
Алматы облысы Іле ауданының жеке сот орындаушысы

соттың шешімімен енді алимент мөлшерін есептеу кезінде борышкердің қаржылық жағдайының нашарлауы ескерілетін болды. Бұған дейін соттар алимент сомасын төмендетуге келіспей, Жоғарғы Соттың нормативтік қаулысын алға тартып келген еді. Енді бұл қайшылық жойылып, алимент төлеушінің табысының төмендеуі алимент сомасын азайтуға негіз бола алады.

Қазір көпшілік арасында алимент өндіру мәселесін шешу үшін «мемлекеттік алимент қорын» құру ұсынылуда. Яғни бастамашылардың пайымынша тек алимент өндірумен айналысатын «мамандандырылған кеңселер» құру борышкерлердің жауапкершілігін арттыруға және балалардың құқықтарын қорғауға мүмкіндік береді.

Бұған қоса, борышкерлерге түсіндіру жұмысын жүргізу, жұмысқа орналасуына жағдай жасау да ретімін шешімін тауып келеді. Десек те, азаматтардың жауаптылығын көтеру аса маңызды. Себебі, жауапты жан бала алдындағы міндеттемені орындауды кейінге қалдырмасы, өзіне жүктелген парызын дер кезінде орындайтыны анық.

ЦИФРЛАНДЫРУ

Қазіргі кезең жаңа технологиялар мен цифрлық шешімдердің дәуірі. Мемлекет басқару ісінде де бұл өзгерістер айқын сезілуде. Цифрландыру – бюрократиялық кедергілерді азайтып, халыққа көрсетілетін қызметтерді қолжетімді, ашық және жедел етудің тиімді тегігіне айналды.

САНДЫҚ СЕРПІН: БЮРОКРАТИЯЛЫҚ КЕДЕРГІЛЕРДІ ЖОЮ ЖОЛЫ

«Цифрлық технологиялар арқылы біз азаматтардың күнделікті өмірін жеңілдетуге және барлығына тең мүмкіндіктерге қол жеткізуге ниеттіміз. Ол үшін мемлекеттік басқаруды цифрландырудың сапалы жаңа форматына көшу керек. Оның мәні мемлекеттік саясаттың басты бағыты – адамға, оның қажеттіліктері мен мүдделеріне бағытталғандығында» деген ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев.

Қазақстанда соңғы жылдары қолға алынған «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы осы мақсатта жүйелі түрде іске асуда. Бағдарлама аясында мемлекеттік қызметтердің басым бөлігі электрондық форматқа көшіріліп, азаматтар бұрынғыдай ұзын-сонар кезекке тұрмай-ақ, қажетті құжаттарын үйде отырып-ақ ала алатын деңгейге жетті. 2024 жылы Мемлекет басшысының тапсырмасын іске асыруда айтарлықтай нәтижелер

ге қол жеткізілді. Цифрлық трансформацияның нормативтік және әдіснамалық негіздері әзірленді, сараптамалық база қалыптастырылды және түрлі салаларда ауқымды реформалар іске қосылды. Цифрлық трансформацияның негізгі құралдарының бірі бизнес-процестерді қайта құру болды. 1200-ден астам мемлекеттік үдерістерді қайта қарау нәтижесінде 23 мемлекеттік органда 468 бизнес-үдеріс оңтайландырылды. Бұл олардың орындалу мерзімін орта есеппен 45%-ға қысқартуға мүмкіндік берді. Атап айтқанда, Ауыл шаруашылығы министрлігінде 98 процестің реинжинирингі қызмет көрсету мерзімінің 55%-ға қысқаруына әкелді. Ішкі істер министрлігі мен Ұлттық экономика министрлігінде бұл көрсеткіш сәйкесінше 55% және 85%-ды құрады. Жылдың басты жетістігі мемлекеттік қызметтерді цифрландыру деңгейін арттыру

болды. БҰҰ деректеріне сәйкес, Қазақстан онлайн-қызметтер индексі бойынша топ-10 елдің қатарына кіріп, цифрландыру деңгейі бойынша 193 мемлекеттің ішінде 24-ші орынды иеленді.

Жаңа цифрлық шешімдердің бірі – QR-код арқылы сәйкестендіру мен цифрлық

құжаттар. Бүгінде азаматтар жеке куәлік, жүргізуші куәлігі мен басқа да маңызды құжаттарын телефоннан көрсете алады. Биометриялық сәйкестендіру мен QR-қолтаңбаларды енгізу электрондық қызметтерді алу процесін жеңілдетті – бір жыл ішінде қазақстандықтар QR-кодтар арқылы 23 миллионнан астам құжатқа қол қойды. Бүгінгі таңда халықтың 93%-дан астамы eGov порталы арқылы электрондық қызметтерге қол жеткізе алады. Мемлекеттік қызметтердің 90,8%-ы смартфондар арқылы қолжетімді.

Цифрландыру тек халыққа ғана емес, мемлекеттік қызметшілерге де тиімді. Құжат айналымы автоматтандырылып, шешім қабылдау үдерісі жылдамдады. Есеп беру, ақпарат алмасу, бақылау және мониторинг жүргізу – барлығы да арнайы жүйелер арқылы жүзеге асуда. Дегенмен, бұл бағыттағы жұмыс әлі де жалғасуда. Кейбір өңірлерде интернет сапасының төмендігі немесе тұрғындардың цифрлық сауаттылығының жеткіліксіздігі мәселе тудырып отыр. Сондықтан бұл саланы дамыту тек техникалық емес, сонымен қатар адами капиталды арттырумен де тығыз байланысты.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»

МӘСЕЛЕ

СЕН ЖАЛҒЫЗ ЕМЕССИҢ!

Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер суициді – жеке отбасының ғана қайғысы емес, тұтас ұлттың рухани дағдарысын көрсететін дабыл белгісі. Бұл мемлекеттік жүйеге терең ойлануды қажет етеді.

САНДАР СӨЙЛЕЙДІ

Ресми деректерге сәйкес, 2023 жылдың алғашқы 10 айында Қазақстанда 169 жасөспірім суицид жасап, 298-і өзін өлтіруге әрекеттенген. Бұл көрсеткіш 2022 жылмен салыстырғанда тиісінше 17,8%-ға артып отыр. Ең алаңдатарлығы – өз-өзіне қол жұмсағандардың ішінде 5–14 жас аралығындағы балалардың үлесі 27,8%, ал 15–17 жастағы жасөспірімдер үлесі 72,2%-ды құрайды.

2022 жылы Түркістан облысында – 19, Жамбылда – 11, Алматыда – 9 бала суицид жасап қайтыс болған. Қызылорда, Ақтөбе, Павлодар және Батыс Қазақстан облыстарында да жағдай күрделі. Ер балалар арасында суицидке бару көрсеткіші 68% болса, қыз балаларда – 32%. Бұл да жасөспірімдердің психологиялық күйін жынысына байланысты әртүрлі бағалауды қажет ететінін көрсетеді.

НАҚТЫ ОҚИҒАЛАР – ЕСКЕРУСІЗ ҚАЛҒАН ЖАНАЙҚАЙ

- Талдықорған қаласында биыл мамыр айында 11-сынып оқушысы ҰБТ-ға дайындық кезінде күйзеліске түсіп, көпқабатты үйден секіріп қайтыс болды. Ата-анасы мен мұғалімдері баланың мінезіндегі өзгерістерді байқамаған.
- Шымкентте егіз қызды мектептегі танысы интимдік фотоны жариялаймын деп қорқытып, олардың бірі өз-өзіне қол жұмсауға тырысқан. Дәрігерлер өмірін сақтап қалды.
- Алматыда карантин кезіндегі күйзеліс салдарынан 14 жастағы жасөспірім психологиялық дағдарысқа ұшырап, қолын кескен. Ата-анасы баланың әлсіз күйін байқамаған. Мұндай оқиғалар әр өңірде кездесіп жатыр. Балалар ашық көмек сұрамайды – олар үндемей, ыммен, кейде тіпті күтпеген әрекеттермен жанайқайын білдіреді.

НЕГІЗГІ СЕБЕПТЕР:

БАЛА НЕГЕ ӨМІРДЕН ТҮНІЛЕДІ?

Сарапшылардың пікірінше, балалар арасындағы суицидтің себептері көп, бірақ ең негізгілері:

- Отбасындағы эмоционалды суықтық, зорлық-зомбылық немесе ажырасу
- Мектептегі буллинг (қорлау, мазақ ету)

- Үлкендердің шектен тыс үміті мен қысымы
- Әлеуметтік желідегі «өлім ойындары», виртуалды агрессия
- Достарымен жанжалдасу немесе жалғыздық
- Психикалық денсаулықтың нашарлауы, депрессия

Ең қорқыныштысы – балалар көп жағдайда бұл қиындықтарымен жалғыз қалады. Ересектер оларды тыңдауға емес, тек баға сұрауға немесе тәртіпке шақыруға бейім. Мұндай жағдайда бала ішкі күйзелісін сыртқа шығара алмай, өз жанын ғана жауапты көреді.

НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?

Суицид – алдын алуға болатын трагедия. Ол үшін келесі бағыттар бойынша жүйелі жұмыс қажет:

Мектеп психологтарының жұмысын күшейту. Бүгінде көптеген мектепте психолог мамандар жетіспейді, барлары көбіне қағазбастылықпен айналысады. Әр оқу орнында білікті, жасөспірімдермен тіл табыса алатын, сенім тудыратын маман болуы қажет.

Ата-аналарға арналған арнайы бағдарламалар: баламен сөйлесу, оның психологиялық күйін бақылау, күйзелістің алғашқы белгілерін тану – мұның бәрі үйде басталуы тиіс. Ата-аналарға психологиялық ағарту жұмыстары жүргізілуі қажет.

Буллингпен жүйелі күрес: мектеп ішінде қорқыту, мазақ ету, әлеуметтік шеттету жағдайлары дер кезінде анықталып, нақты шара қолданылуы тиіс. Бұл – әкімшілік пен ұстаздардың ортақ жауапкершілігі.

Сенім телефондары мен онлайн-платформалар: Қазақстанда 150 телефон сенім желісі жұмыс істейді. Бірақ олар туралы барлық бала біле бермейді. Әр мектепте бұл ақпарат көрнекі жерге ілініп, оқушыларға түсіндірілуі тиіс.

Бала – қоғамның айнасы. Егер балалар өз өмірінен бас тартқысы келсе, бұл – біздің оларды тыңдай алмағанымыздың дәлелі. Статистика – тек сан емес. Ол – шынайы тағдыр. Әрбір бала – бізден көмек күтеді. Оның үнін ести алу – баршамыздың адами парызымыз.

Самал АСҚАР,
«Заң газеті»

ЖАСЫЛ ЕЛ

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» – ҰЛТТЫҚ ИДЕОЛОГИЯНЫҢ МАҢЫЗДЫ БӨЛІГІ

2024 жылы басталған «Таза Қазақстан» экологиялық акциясы науқандық шара еместігіне бүгінде елдің бәрінің көзі жетіп отыр. Өйткені ол қоғамға экологиялық мәдениеттің жаңа талаптарын енгізу идеясынан бастау алған болатын. Бұл туралы Мемлекет басшысы жыл басында «Egemen Qazaqstan» газетінде жарияланған сұхбатында: «Таза Қазақстан» жобасының жүзеге асуына, ең алдымен, әкімдер жауапты. Елді мекендердің тазалығы – тұрмыс сапасының жоғары екенін білдіреді. Мен аймақтарға барғанда қалалардың қалай абаттандырылғанына үнемі назар аударамын. Осы ретте «Таза Қазақстан» идеясы ұлттық идеологиямыздың аса маңызды бөлігіне айналуға тиіс» деген еді.

Жамбыл облысының түкпірдегі Мойынқұм ауданында да бұл бағыттағы жұмыстар бүгінде өз жалғасын табуда. Өңір басшысы Ермек Карентаевтың айтуынша, ауданның сәулеттік келбетін жақсарту мақсатында аудан бюджетінен биыл 170,0 млн теңге бөлініп, қазіргі таңда бірқатар жұмыстар аяқталды. Оның ішінде аудан орталығындағы Амангелді көшесінің кіре берісіндегі ауылдың келбетін бұзып тұрған қоршауларды жаңарту, Амангелді көшесіндегі көпқабатты 6 үйдің сыртқы келбетін әрлендіру, аумағын абаттандыру, балалар ойын алаңын орнату, Екінші дүниежүзілік соғыс ардагерлерін еске алу ескерткішінің бағанын қайта жаңғырту, Қияхты ауылындағы көпқабатты 1 тұрғын үйдің шатырын ауыстыру бар. Сонымен қатар аудан орталығы Мойынқұм ауылына кіре беріс аркадан бастап Амангелді көшесінің аяғына дейін автомобиль жолын кеңейтіп, оны екіге бөліп, абаттандыру бойынша үлкен жоба әзірленуде.

«Бірлік ауылында орналасқан орталық саябақты абаттандыруға аудандық бюджеттен 83,0 млн теңге бөлініп, бүгінгі таңда пайдалануға берілді. Сонымен қатар Биназар ауылында орналасқан орталық саябағын жөндеуге де 15,3 млн теңге бөлініп, құрылыс жұмыстары басталды. Ұлы Жеңістің 80 жылдығына байланысты аудандағы барлық

ауылдық округтерде орналасқан Ұлы Отан соғысы ардагерлерін еске алу ескерткішін қалпына келтіру үшін аудандық бюджеттен 68,0 млн теңге бөлініп, барлық жұмыстар толығымен аяқталды. Сонымен қатар Мойынқұм ауылындағы Амангелді көшесінің бойындағы аллеяны, Қ.Рысқұлбеков атындағы саябақты қайта жаңғыртуға 86,5 млн теңгеге сметалық құжаттамасы әзірленді», – дейді аудан әкімі Ермек Амангелдіұлы.

Былтырғы сәйкес кезеңде де ауданда «Таза Қазақстан» акциясы аясында түрлі апталықтар ұйымдастырылған еді. Мәселен, 6-13 сәуірдегі алғашқы аптада «Таза өлке» атауымен өткен сенбілікте 19 тонна қатты тұрмыстық қалдықтар шығарылған. Екінші аптада (20 сәуір) «Киелі мекен» деген атпен тарихи және мәдени ескерткіштердің аумағы тазартылып, үшінші аптадағы (27 сәуір) «Жасылаймақ күнінде» 495 түп ағаш көшеттері отырғызылып, 100-ден астам ағаш әктелді. Төртінші аптадағы (4 мамыр) «Өнегелі ұрпақ күнінде» ардагерлердің үйлері мен аулаларын да тазалау жұмыстары жүргізілді. Бесінші аптадағы (11 мамыр) «Мөлдір бұлақ күнінде» өзен-көлдердің маңайынан 18 тонна қоқыс қалдықтары жиналды.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

ӘСКЕР

ЕРЛІК ПЕН ТӘРТІП МЕКТЕБІ

Бүгінде Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері – мемлекеттің егемендігі мен қауіпсіздігін қамтамасыз ететін маңызды құрылым. Әскери қызмет тек мамандық қана емес, ол елге адал қызмет етудің, Отан алдындағы парызды орындаудың айқын көрінісі.

Әр елдің Қарулы Күштері оның қорғанысы мен ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Қазақстанда Үкімет пен Қорғаныс министрлігі әскери қызметтің беделін арттыру және әскери қызметкерлердің әлеуметтік жағдайын жақсарту бойынша ауқымды жұмыстар атқарауда. Қарулы Күштердегі 2027 жылға дейінгі әзірленген кадрлық саясат тұжырымдамасында өршіл міндеттер қойылып, басталған өзгерістер мен бастамалар осы жолдағы негізгі қадамдар. Маңызды бастамалардың бірі – әскери қызметкерлер мен олардың отбасы мүшелеріне түрлі жеңілдіктер беру. Қызмет көрсету кезіндегі «кредиттік демалыстар» және коммуналдық қызметтерге жеңілдіктер әскери отбасылардың қаржылық жүгін жеңілдетіп, әскери қызметті жастар үшін тартымды етеді. Сонымен қатар, білім беру үшін кәсіптік оқыту және әскери қызметкерлердің мансаптық өсуі мен біліктілігін арттырудың да жаңа мүмкіндіктері ашылды. Әскери қызметкерлердің әлеуметтік жағдайын жақсартуда заңнамалық өзгерістердің де маңызы зор. Қабылданған заңдар әскери қызметшілер мен олардың отбасы мүшелерінің тұрмыс жағдайын жақсартуға әлеуметтік қолдау көрсетуге бағытталған.

Қорғаныс саласы да заман талабына сай жаңарып келеді. Қазіргі таңда әскери қызмет тек қару ұстаумен шектелмейді. Арнайы дайындықтан өткен жастар киберқауіпсіздік, әскери логистика, медицина, инженерия сияқты заманауи бағыттар бойынша да қызмет атқара алады. Қарулы Күштер қатарына келісімшарт негізінде қызметке орналасқан азаматтар үшін әлеуметтік жеңілдіктер қарастырылған. Атап айтқанда – тұрғын үймен қамту, жоғары жалақы, медициналық сақтандыру, зейнетақы жүйесі бойынша жасалып жатқан жеңілдіктер жастарды қызықтыратын маңызды факторлардың бірі.

Қазақстандық әскери қызметкерлердің халықаралық міндеттер мен операцияларға қатысуы да олардың беделін нығайтуда маңызды рөл атқарады. БҰҰ миссияларына және басқа да халықаралық операцияларға қатысу қазақстандық әскери қызметшілердің жаһандық тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі ынтымақтастыққа дайындығы мен қабілетін көрсетеді. Бүгінде Қазақстан әскері БҰҰ бітімгершілік күштерінің элитасына айналды. Қазақстанда БҰҰ қолдауымен бітімгершілік операцияларына қатысатын қазақстандық әскери қызметшілер тікелей өз аумағында әскери бақылаушыларға арналған ұшқыштарды даярлау курсынан өтуде. Бұл курс Алматы облысында орналасқан және ҚР Қорғаныс министрлігі бітімгершілік опе-

рациялар орталығының құрамына кіретін «Бітімгер» оқу орталығында өткен. Жалпы, бұған дейін қазақстандық бітімгерлер шетелде дайындалған. Қазақстандық әскери қызметкерлердің БҰҰ аясындағы бітімгершілік миссияларына қатысуы артып келеді және екі мыңнан астам бітімгершілік офицерлері осы іс-шараларды қолдау үшін дайындалды. Қорғаныс министрлігі БҰҰ стандарттарына сәйкес келетін өзінің оқу-жаттығу базасының болуы қажеттігін бұрыннан түсінді, қазір мұндай база бар.

ҚР Қарулы Күштері үшін кадрлар дайындайтын бірнеше әскери жоғары оқу орындары бар. Әрі онда жаңа әскери мамандықтар қатары толықтырылған. ҚР Қарулы Күштері Құрлық әскерлерінің Әскери институты – бұл институт әртүрлі әскери мамандықтар бойынша білім береді, соның ішінде десантшылар, атқыштар, әскери инженерлер және тағы басқа мамандықта білім алуға мүмкіндіктері бар. Бұл оқу орнында 2016 жылы «Әскери істегі менеджмент» жаңа мамандығы ашылды. Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институты – бұл институт радио және радионавигация, ақпараттық қауіпсіздікті ұйымдастыру технологиясы, т.б. сияқты әртүрлі радиотехника және байланыс мамандықтары бойынша сарбаздарды дайындауға маманданған. Талғат Бигелдинов атындағы Әуе қорғанысы күштерінің Әскери институты – тактикалық авиация, құралдарды навигациялық электрондық техникалық қолдану, т.б. салалар бойынша мамандарды дайындайды. ҚР Қорғаныс министрлігінің Шоқан Уәлиханов атындағы Кадет корпусы – бұл корпус тек болашақ офицерлерді ғана емес, әскери кафедраларда оқитын қыздарды да оқытады. Бұл институттар Қазақстанның ұлттық мүдделерін қорғау және қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін кадрлар даярлауда маңызды рөл атқарады. Ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде және мемлекет мүддесін қорғауда әскери және құқық қорғаушы мамандықтарды насихаттау басты рөл атқарады. Осы тақырыпқа арналған эссе мәселенің әртүрлі аспектілерін, соның ішінде жастарды тарту күш-жігерін, мансаптық өсу үшін оқыту және қолдау бағдарламалары жалпы қоғам үшін маңыздылығын қарастыруда. Әскери қызмет – бұл азаматтың Отан алдындағы парызы ғана емес, ел қауіпсіздігін қамтамасыз етудің тікелей жолы. Сондықтан жастар арасында бұл саланың мәртебесін арттыру – тек Қорғаныс министрлігінің емес, тұтас қоғамның ортақ міндеті.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»

ЕЛДІ МЕКЕНДЕР АУЫЗ СУМЕН ҚАМТЫЛУДА

Алматы облысы Кеген ауданы бойынша сумен жабдықтау желілерінің ұзындығы 345 шақырымды құрайды. Бүгінгі таңда өңірдегі елді мекендердің ауыз сумен қамтылуы 91 пайыз болып отыр. Кеген ауданының тұрғындарын ауыз сумен үздіксіз қамтамасыз ету үшін «Кеген су құбыры» МКК жұмыс жүргізуде. Онда сумен жабдықтау нысандарының 10 жоба-лау-сметалық құжаттамасы әзірленуде.

Аудан әкімі Нұрбақыт Теңіз-баевтың айтуынша, өңірде жол салу жұмыстары да жоспарға сай жүзеге асуда. Былтыр ауыл іші жолдарын маршруттық тәсілмен және орташа жөндеу жұмыстары-на 1,6 млрд теңге бөлініп, Кеңсу, Жайдақбұлақ, Алғабас, Ақтасты

ауылдарында асфальт жабынды-сы төселіп, жол жұмыстары толық аяқталды. Ұзынбұлақ, Көкпияз, Шырғанақ, Жалаулы, А.Нүсіпбеков ауылдарының көше жолдарына қиыршық құм тас төселіп, жол-дың негізі жасалуда. Ал Ақсай, Жа-лағаш ауылдарының көше жолда-

рына қиыршық құм тас төселіп, жолдың негізі жасалды. Бүгінгі күні асфальт жабындысын төсеу жұмыстары жүргізіліп, Ұлттық жол активтері сапасы орталығының қорытындысы күтілуде. Сондай-ақ жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында Кеген ауылының ішкі көшелеріне жол таңбасын сыздыру және 8 учасюткке жасанды жол ке-дергілерін қою жұмыстары аяқтал-ды.

«Биыл өтпелі 8 жобаға 1036,3 млн теңге бөлінді. Атап айтқанда Жалағаш, Ақсай, Жалаулы, Шыр-ғанақ, А.Нүсіпбеков, Көкпияз,

ЖАРНАМА

ТАРАТУ

2. «Қарақулов Смайыл» ЖШС (БСН 180940009279), өзінің тараты-латыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Шымкент қаласы, Абай ауданы, Игілік тұрғын үй алабы, Абдраимов көшесі, 13-үй, тел. 8 707 890 10 66.

4. «Академия экономики и права» мекемесі (БСН 980440001292) (Алматы қаласы, Бостандық ауданы, Егизбай көшесі, 13-үй) өзінің та-ратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Егизбай көшесі, 54Б, тел. +7777 247 9192.

6. «Aspan Travel» ЖШС (БСН 240440010743) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жария-ланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабыл-данады: Алматы қаласы, Н.Назарбаев даңғылы, 65-үй, 425-кеңсе, тел. 8705 572 0339.

9. «Завтрак» ЖШС (БСН 150640022428) өзінің таратылатыны ту-ралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Алматы қаласы, Елебеков көшесі, 16-үй.

12. «Алатау-2021» ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативі (БСН 170440037402) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Та-лап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Түркістан облысы, Отырар ауданы, Аққұм ауылдық округі, Аққұм ауылы, Жәнібек Ома-ров көшесі, 33-үй, индекс 160701.

МҰРАГЕРЛІК

3. 2025 жылдың 23 ақпанында қайтыс болған Мамеков Амирбек Кожановичтың артынан мұрагерлік іс ашылды. Мұрагері немесе мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус Ш.А.Тлеубергеноваға келулеріңіз керек. Мекенжайы: Түркістан облысы, Түркістан қаласы, Тәуке хан даңғылы, 288-ғимарат, тел. 8 775 508 06 42.

5. 2025 жылдың 17 қаңтарында қайтыс болған азамат Алдаберге-нов Буркит Абибуллаевичке қатысты мұрагерлік іс ашылуына байла-нысты мұрагерлеріне және мүдделі тұлғаларға, Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Сейфуллин көшесі н/ж, «Шаңырақ» сауда орталығы бойынша орналасқан мекенжайға жеке нотариус А.Есімха-новқа хабарласуыңыз қажет. тел. 8 701 474 35 02.

ӘРТҮРЛІ

7. «Алатау Энерготрейд Лимитед» ЖШС (БСН 110640010467) «Fresh Land» ЖШС (БСН 110840019438) қосылу жолымен қайта ұйымдастырылғанын хабарлайды. Шағымдар Қостанай қаласы, Қурганская көшесі, 8 мекенжайы бойынша қабылданады, тел. +7 775 586 12 11.

8. «Fresh Land» ЖШС (БСН 110840019438) «Алатау Энер-готрейд Лимитед» ЖШС (БСН 110640010467) қосылу жолымен қайта ұйымдастырылғанын хабарлайды. Талаптар мына мекен-жай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Іле ауданы, Асқар Тоқпанов ауылдық округі, Асқар Тоқпанов ауылы, Менделеев көшесі, 29-корпус, тел. +7 777 989 00 07.

10. «A2B Central Asia» ЖШС (БСН 130740007117) өзіне «KazProArch» ЖШС-ін (БСН 120340000084) қосу арқылы қайта ұйымдастырылатыны жөнінде хабарлайды. Шағымдар хабарлан-

дыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде келесі мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Наурызбай ауданы, Рахат шағынауданы, Асанбай Аскарлов көшесі, 21/12-үй, 4-пәтер, тел. +7 702 137 77 84.

11. «ULMUS BESSHOKY» (УЛМУС БЕСШОКЫ) АҚ акционерлік қоғамы-ның жай акцияларын орналастыру туралы хабарлама

1. Эмитенттің толық атауы: «ULMUS BESSHOKY» (УЛМУС БЕСШОКЫ) АҚ (бұдан әрі-Эмитент немесе қоғам).

Эмитенттің орналасқан жері: Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы, Елебе-ков көшесі, 10-үй, 1-блок, 3-қабат.

2. Эмиссиялық бағалы қағаздар шығарылымын мемлекеттік тіркеу күні: 02.05.2023 ж.

3. Басымдықпен сатып алу құқығын пайдалану арқылы акциялар сатып алын-ды: «Бай Тау Минералс» ЖШС эмитенттің акционері бұрын «Бай Тау Минералс» ЖШС-де бар Қоғам акцияларының санына пропорционалды мөлшерде басым-дықпен сатып алу құқығы бойынша акциялар сатып алған, 53 449 (елу үш мың төрт жүз қырық тоғыз) дана.

4. Инвесторлардың шектеусіз шенбері арасында орналастырылатын акция-лардың түрі мен саны: Эмитенттің 13 999 (он үш мың тоғыз жүз тоқсан тоғыз) жай акциялары.

5. Эмитенттің бөлімшесі мен лауазымды адамдары туралы мәліметтер, олар арқылы эмиссиялық бағалы қағаздар шығару перспектісімен немесе олар туралы өзге де ақпаратпен танысуға болады: Татьяна Ким, Эмитенттің бас заңгері, элек-трондық мекенжайы: tatyana.kim@ulmusbesshoky.com.

6. Эмиссиялық бағалы қағаздарды орналастыру бағасы және олардың төлемі туралы мәліметтер: Эмитенттің акцияларын сатып алуға инвестордан өтінім қабыл-данған күннен кейін күнтізбелік 90 (тоқсан) күннен аспайтын мерзім ішінде 1 (бір) жай акция үшін 44 959 (қырық төрт мың тоғыз жүз елу тоғыз) теңге.

7. Инвестордың қоғамға өтінім беруі жолымен инвесторлардың шектеусіз шең-бері арасында ұйымдастырылмаған нарықта қоғамның акцияларын орналастыру тәртібі:

1) әлеуетті инвестор сатып алуға ниетті бағалы қағаздардың саны мен түрі;

2) жеке басын куәландыратын құжаттың тегі, аты (бар болса - әкесінің аты), деректемелері немесе заңды тұлғаның атауы және заңды тұлғаның тіркелгенін растайтын құжат;

3) заңды тұлғаның тұрғылықты жері немесе тіркелген жері, инвестордың не оның уәкілетті өкілінің қолы.

8. Қоғамның орналастырылатын жай акцияларын сатып алуға ниетті инвестор-ларға қойылатын талаптар Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнама-сында және (немесе) Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарында белгіленеді: Қоғам Жер қойнауын пайдаланушы болып табылатынын назарға ала отырып, қоғамның акцияларын сатып алу үшін инвесторға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жер қойнауын пайдалану объектісін сатып алу бөлігінде мәмілені жүзеге асыруға Қазақстан Республикасы Өнеркәсіп және құрылыс министрлігінің рұқсатын беру қажет жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы.

13. «Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕ АҚ профессор-оқытушылар құрамы мен ғылыми қызметкерлерінің бос лауазымдарына конкурс өткізу туралы» Ережесіне сәйкес, бос ла-уазымдарға (факультет деканы, кафедра меңгерушісі, профессор, қауымдастырылған профессор (доцент), оқытушы-дәріскер, оқы-тушы-ассистент лауазымдарына, биотехнология зертханасының меңгерушісі, биотехнология зертханасының кіші ғылыми қызмет-кері, экология зертханасының меңгерушісі, экология зертханасы-ның аға ғылыми қызметкері, экология зертханасының кіші ғылыми қызметкері, молекулалық генетика және геномика зертханасының меңгерушісі, молекулалық генетика және геномика зертханасының аға ғылыми қызметкері, молекулалық генетика және геномика зертханасының кіші ғылыми қызметкері) конкурс жариялайды. Бос орындар туралы мәліметтерді және құжаттарды тапсыру мерзімі туралы ақпарат <https://zhetyсу.edu.kz> сайтында орналасқан.

Конкурсқа қатысу үшін қажетті құжаттар:

- Басқарма Төрағасы-Ректордың атына жазылған өтініш;
- Кадр есебі жөніндегі жеке іс парағы;
- Түйіндеме;
- Соңғы жұмыс орнынан мінездеме;
- Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім туралы дип-ломдардың көшірмелері*;
- Ғылыми дәрежесі туралы диплом көшірмесі (белгіленген тәртіппен расталған);
- Ғылыми атағы туралы аттестат көшірмесі (белгіленген тәртіп-пен расталған);
- Ғылыми еңбектері мен өнертабыстарының тізімі;
- Біліктілікті арттыру нәтижелері (соңғы 3 жылда);
- № 075/у нысанындағы медициналық анықтама;
- Психикалық, мінез-құлықтың бұзылушылықтары бар ауру-дың динамикалық бақылауда жоқтығы туралы анықтама;
- Наркологиялық аурудың динамикалық бақылауда жоқтығы туралы анықтама;
- Соттылықтың болмауы туралы анықтама.

Құжаттар тапсыру мерзімі: хабарландыру жарияланған күннен бастап 30 күн. Құжаттарды мына мекенжайға тапсыру керек: Талдықорған қаласы, Жансүгіров көшесі, 187а І. Жансүгіров атындағы ЖУ Кадр саясатын басқару бөлімі (114-кабинет) тел. 22-00-51.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұ-мыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильяев көшесі, 47 (Шаймер-денов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы,Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ.,Е. Өуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ.,Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынулы ЖК, Петропавл қ., К.Сүгішов көшесі, 58, 30-бөлме, 3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57, ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91,8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қос-танай қ.,Гоголь көшесі,110,ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05, ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ., Л.Толстой көшесі, 28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

дарының 2,200-10,140 шақырым участкесіне орташа жөндеу жұмы-старына 43,3 млн теңге бөлінген. Сондай-ақ республикалық маңы-зы бар жолдарға «ҚазАвтоЖол» АҚ ҰК Алматы облыстық филиалы арқылы Кеген ауданының автомо-биль жолдарындағы 4 нысанға ор-таша жөндеу жұмыстары мемлекет-тік сатып алу порталына қайталап беріліп, 3 нысанның мердігерлері анықталып, жұмыстар жүргізілетін болады. Атап айтсақ: «Көкпек–Ке-ген–Түп» 26-41 км аралығы, Жа-лағаш бұрылысынан Ақсайға дейін – 15 км жол; «Көкпек–Кеген–Түп» 68-88 км аралығы, Кегеннің кіре берісінен Қарқараға дейін 20 км жол. «Кеген-Нарынқол» 0-37 км аралығы, Кегеннен Текеске дейін – 74 км жол, «Жалағаш–Саты–Көл-сай көлі» 3-24 км аралығы – 21 км жол.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

14. СІБІР ЖАРАСЫ — АСА ҚАУІПТІ ЖҰҚПАЛЫ АУРУ
Жалпы сипаттамасы:
Сібір жарасы — **Bacillus anthracis** атты бактерия тудыратын жұқпалы ауру. Бұл бактериялар сыртқы ортада ұзақ уақыт бойы тіршілік ететін **тұрақты споралар** түзеді. Олар **топырақта, малдың өлекесінде, терісінде, жүні мен сүйегінде** сақта-луы мүмкін.

Жұғу жолдары:
• **Ауру малмен** (сиыр, қой, ешкі, түйе, жылқы) **тікелей қатынас** кезінде;
• Ауру малдың **еті, терісі, жүні, сүйегі** арқылы;
• **Ластанған топырақпен немесе сумен** жанасқанда;
• **Тыныс алу** немесе **асқорыту** жолдары арқылы (өңделме-ген ет, аэрозоль арқылы).
Алдын алу шаралары:
Жануарлар арасында:
• Ірі қара, ұсақ малға **жыл сайын профилактикалық вак-цинация** жүргізіледі;
• Өлген малды **қатаң тәртіппен көму**, өртеу немесе залал-сыздандыру;

• Ауру шыққан жағдайда **карантин** енгізу.
Адамдар арасында:
• Мал сою, тері илейтін, ет өңдейтін адамдар **қорғаныс құралдарын** (қолғап, маска) қолдануы тиіс;
• **Өңделмеген етті** тұтынуға болмайды;
• Ауру мал туралы жедел түрде ветеринарлық қызметке ха-барлау қажет;
• Топалаңға қарсы вакцина тәуекел топтарына (мал дәрігер-лері, қасапшылар) профилактикалық түрде егіледі.
Есіңізде болсын!:
Сібір жарасының алғашқы белгілері байқалған жағдайда **де-реу медициналық көмекке жүгініңіз!**
Өзін-өзі емдеу — **өте қауіпті**.

ҚР ДСМ СЭБК
«ҰСО» ШЖҚ РМК

«Түркістан облысы бойынша дезинфекция орталығы» филиалының дәрігер эпидемиологы Г.С.Жақыпбек

Баспасөз – 2025

Құрметті оқырман!

«Заң газеті» және «Юридическая газета» газеттері-не және «Заң» журналына жазылу жыл бойы жалғаса-ды. Әр айдың 25-іне дейін жазылсаңыз, басылымдар келесі айдан бастап қолыңызға тиеді. Біздің басылымдарға «Қазпошта» АҚ бөлімшелері, «Қазпресс» ЖШС дүңгіршектері және Алматы қала-сындағы «Дауыс» жүйесі арқылы жазылуларыңызға болады.

Жазылу индекстері:

«Заң газеті»

жеке тұлғалар үшін – 65921, заңды тұлғалар үшін – 15921

✉ zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: (727)292-43-43

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы, Ақтолық көшесі, 4Б, 1 қабат, 1 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ИП «Profy Agency kz»
Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83, 8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99.
г.Алматы, пр.Абылай хана, 60, оф.509
e-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-info.kz

«КАIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұ-мыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильяев көшесі, 47 (Шаймер-денов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы,Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ.,Е. Өуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ.,Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынулы ЖК, Петропавл қ., К.Сүгішов көшесі, 58, 30-бөлме, 3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57, ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91,8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қос-танай қ.,Гоголь көшесі,110,ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05, ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ., Л.Толстой көшесі, 28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66,87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби 119-үй, 407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызыл-орда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы,Қойкелді кө-шесі 158 а,ЖҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 28-үй, 1-қа-бат. Тел.: (87152) 46-74-77,8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы, Төле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222, ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Выдай», Өскемен қаласы, 60. Тел.: 8(7232) 578414, ұялы тел.: 87772256506.

БАЙҚАУҒА!

(Жалғасы. Басы өткен № 51,52 сандарда)

– Иорданды танысыз ба?
– Есімін сырттай еститінмін. Жақын таныстығым болған емес.

– Ботабай ше?
– Ол таниды-ау деймін. Өйткені екеуі де қаланың атын шығарып жүрген спортшылар ғой.

– Сіз би үстінде сүрініп құлаған жоқсыз ба?
Фарида күлді.

– Ол да маңызды ма? Би қызып жатқан. Кенет біреу мені иығымен арқа тұсымнан оңдырмай қағып жібергенде, етпеттей шөкеледім. Топырласқан билеушілердің қимылынан сескеніп, тіземнің ауырғанын елеместен жанұшыра көтерілгенімде, Ботабай құшақтай алды. Содан соң екеуіміздің де назарымыз кенеттен қаумаласқан топқа ауғанда, Иордан дегеннің сүрініп пе, әлденеге шалынып па құлағанынан есін жимай жатқанын естідік. Би де тоқтады. Сол арада Жедел жәрдем де, полиция да келді. Мариям апамыз да жетті айқайлап. Аяғымды ауырсынған мен Ботабайдың сүйемелдеуімен сыртқа шығып, ешкімге қарайламай үйді-үйімізге қайттық. Көп ұзамай Ботабайдың қалауымен үйленіп, Әулиеатаға қоныс аудардық. Ол қазір сонда.

– Сұрағаныма айып етпеңіз. Не себепті ажырастыңыздар?

– Алғашқы он жыл жақсы өмір сүрдік. Кейін келіспеушілігіміз көбейіп, отбасымыздың берекесі қашты. Ақырында мен Қаратасқа оралдым.

– Өкінішті. Байқауымша ажырасудың себебі Ботабайдың тарапынан жұмбағы көп жағдайлармен байланысты тәрізді. Есіңізге түсіруге тырысыңызшы. Тізерлей отырған сәтіңізде өзіңізді қағып құлатқан жігіттің кім екенін байқамадыңыз ба?

– Етпеттей жығыла жаздап шөкелеген менің нөпір топтың арасынан арқамнан соққан адамды аңғаруым мүмкін емес қой.

– Жігітіңізбен қалай биледіңіз? Құшақтасып па әлде екі жаққа бөліне ме? Фарида мырс етіп күлді.

– Ол кезде әлі құшақтасатындай үйреніскен де, үйлеспегендеміз.

– Демек, ондай жағдайда сізге қарама-қарсы билеген Ботабай қаққан жігітті аңғарып, кім екенін айтқан шығар? Фарида басын шайқап:

– Ол да білмеді-ау. Егер көзімен көрсе, міндетті түрде жаға ұстасар еді. Ондай ештеңе болмады.

– Неге болмады дейсіз? Сіз жығылып, ұшып тұрғаннан кейін-ақ іле-шала Иордан құлап, есін жинамаған күйі о дүниеге көшті емес пе?

– Оның бізге не қатысы бар? Жалпы музыкаға еліте шыр айнала секіріп билегендерді бір бағытта көріп байқау қиын еді топырдан. Ботабай мені қаққанның кім екенін сәл ғана аңғарса, төбелес шығар еді.

– Егер сіздің көзіңізге шалынбаған қағып құлатушыны Ботабай байқап, өзіңізді тұрғызудан бұрын алаңсыз билеп жүрген Иорданды бір-ақ соққымен ұрып жықты десем қалай қабылдайсыз?
– Жок, ол мені құшақтай жалт бұрылып оң жағына қарағанынан, әлгіндегі есерсоқтана билеген жігітті іздегенін байқадым да, тіземнің ауырғанын да елеместен оны қолынан ұстап билеуге тарттым. Ол да маған икемделгенде ғой Иорданның құлағанын естігеніміз.

– Өзіңіз бе әлде жігітіңіздің жете-леуімен бе?

– Әрине, соның жетелеуімен. Егер оның сүйемелі болмаса, соншама сапырылысқандардың ортасынан ауырсынған тіземдегі жарақатпен тез жол табу да қиын тиер еді. Ондай екіұдай сәтте ешкімге қақтырмай-соқтырмай алып өту жігіттің міндеті емес пе?
– Кейінірек Ботабайдан мені Иорданның қағып құлатқанын байқап, оны ұрған сен емессің бе деп сұрамадыңыз ба?
– Жағдайдың мүлдем басқаша

екендігін көре тұрып сұрағаным ақымақтық болмай ма? – деген Фарида енді ренжіңкірей сөйледі. Осы кезде есік ашқан үй иесі Бұланды дастарқанға шақырған еді. Дәм үстінде:

– Ботабайды іздегеніңе қарап, қарыздан қарыз жамаған күйеу баламды таба алмай сандалғанның біріне жорығанмын. Сапарыңның бөлектігін Ақылбектен естідім. Фариданың не айтқанын білмеймін. Ал күйеу балаар үшіндегі көңіліме қонатыны осы Ботабай еді. Өкіндіретіні, құмар ойынға желікті де, бәрінен айырылды. Дегенмен, қазір Фаридамен хабарла-

КӨМБЕСІ КӨП ЖЫЛДАР

сып, қарыздарымнан түгел құтылдым. Бұрынғы әдеттің бәрін тастадым, қосылайық дейтін сияқты. Бірақ қызым әлі де сенбей, бармай отыр, – деді.

– Құмар ойынға салынудың да себебі бар шығар?

– Жеңіл көлік алмаққа біреуге қарызданыпты. Сол берешегін өтеуді әрі үстінен пайда табуды көздеп әлгі қарызданған теңгесін құмар ойынға салған шамалауымда. Оның соңы үйін саттырып, отбасының далада қалуына дейін соқтырған ғой. Мойнына ілінген борышынан құтылу үшін Сапақтан да біраз ақша алған ба? Ол да Әулиеатадағы үйіне алашағын өндірмекке қайта-қайта барыпты. Соның бірінде Фарида жолығып, неге іздегенін сұрағанда, Ботабайдың өзіне берешек екенін жайып салады. Ал күйеу балам ешқандай қарыз-құрызым жоқ, құтылғанмын дейтін көрінеді.

– Ботабай несиені жерлесініп сұраған, сірә. Сапақ ақшасыз емес қой. Көмектеспекке шарттасып ұсынған шығар. Бірақ мұның көңкөрісінің жүдеулігін аңғара тұрып, соңынан қалмай қылқылдағаны дұрыс емес. Фаридаға күйеуің қарыз десе, Ботабай құтылғанмын десе, екеуінің бірі өтірікші. Менің білуімде бұл Сапақ несиесінің пайызын шырылдата көтеріп салады екен. Содан қарызын өтегенімен, пайызынан құтыла алмай, Сапақтан қарадай қашып жүргендер аз емес Қаратаста, – деді Ақылбек.

– Сонда оның видеодан бөлек табыс көзі бар ма? – деп сұрады Бұлан.

– Сол сурет пен видеодан басқа бұлағын көрмедім байлығының. Әйтеуір соңғы он-он бес жылда машинадан машина ауыстырып, қабаттап үй жаңартып, жағдайы оңалды Сапақтың. Естіуімше аяғын мүлт басқан қызметкерлерді, қалталыларды аңдумен суретке түсіріп, видикке тартып, сонысын ертеңіне апарып көрсетіп, егер осы теріс қылықты бейнелерін сатып алмаса, Астанаға дейін жария ететінімен үркітіп, сөйтіп пайдасын еселейтін көрінеді, – деген Түгелбайдың сөзін Ақылбек жалғастырды.

– Тойда қызып қалған немесе бұрандап жас қыздармен билеп жүрген қала қонақтарының тәуірлерінің сілесін қатыратын бәлеқорлығының астары ашылып қалған соң, алғашқыда той-тамашасын видеоға таспалатқандар кейіннен шақырмауға айналыпты. Бірақ Сапақ «Неге тойыңның бейне баянын маған түсіртпейсің? Ендігі ісім сенімен...» деп әлгіні аңдып, бір сүрінгенінде түсірген суреттерін алдына тастайды екен. Қазір Қаратастағы тойдың бәрінің бейнебаянын жасау Сапақтың ғана еншісінде. Жалпы Қаратастың

бәлеқоры да, блогері де сол. Тіпті, өзіміз түгілі, көрші облыстың аудандарын да шолып қайтады дейді білетіндер. Ботабай онымен бекер-ақ байланысқан. Бірақ әлгі құмар ойынға басын бір сұққан пенденің қайтып сырт айналмағы қиын. Сыйбаластары да еркіне жібермейді деседі ғой, – деп қыза түскен алуан қырлы әңгімелерден біраз мәліметті көңіліне түйіп, Ботабайдың мекенжайын, қалта телефонын жазып алған Бұлан үй иелерімен қоштасып, Сапақтікіне бет алды. Іздеген адамы үйінде екен. Сөйлесіп жағдайды пәйіттеген соң бірден:

– Он жеті жыл бойы сақтап неғыламын сонша суретті. Өздеріне керегін полицейлер сол кезде алып қойған. Дәл қазір қолымда Иорданға қатысты жұқнада қалмады, – деп аузын кү шөппен сүрте сөйледі.

– Сен биді тұтас түсіріп үлгермесең де, экраныңнан біреудің Иорданды ұрып жібергенін байқаған шығарсың, бәлкім.

– О, сіз де айтасыз-ау. Дәл сол уақыттағы Қаратастағы ең бай әйелдің баласын, спортшы әрі бұзықтығы да бір есекке жүк болатын Иорданды ұрмақ түгілі, оған батылы жетіп кім саусағын шошайта алар екен?!

– Мысалы, Бөрі.

– Иә, егер екеуі ілініссе, ол бетпақ қолын бір сілтеуін сілтейді. Бірақ дәл сол биден оны көрмедім. Кейіннен қаланың бір қиырындағы кластасының туған күніне қатысқанын естідім. – Биге келгенін шынымен байқамадың ба?
– Келмегеніне куәлік етіп тұрмын емес пе?

– Биге қатысқанның біреуі Қаратастағы мықты боксер Ботабай екен.

– Ботабай деймісіз. Оны қайдан танысыз?

– Таныстығым жоқ. Жолыққан да адамым емес. Бірақ осы іспен жүргенімде сөйлескендердің әңгімесінен естідім.

– Ботабай ма, Ботабай, – деген Сапақ ойлана сөзін жалғастырды.

– Оның махаббат болып жүрген қызы Фаридамен билегенін көрдім. Видеодағы көрініске де әдемі ілігіпті. Бірақ Иорданға жұдырық сілтегенін байқамадым. Тіпті, оны не үшін ұрады деп ойлайсыз? Егер нақты жағдайды дәлдеп анықтауға шын ниеттенсеңіз, Мариямның сабан ақшасын жұмысқа қоспайсыз ба? – деген Сапақ қулана күлгенсіді. Бұдан арғы сөздің жүйесіздене бастағанын аңғарған Бұлан сыпайы қоштасып, Қаратастан Шуақтыкентке қайтты.

* * *

Иорданның қазасына байланысты сызылған сызба екеу. Полицияныкінде оның денесінің сахнаға жақын жатқаны нобайланған. Ол тұста адамның басы соғылып өлетіндей еш-

теңе жоқ. Төңірегі ашық және топырлай билегендер ортасындағы Иордан жерге бірден шалқасынан құлап түскенге дейін, бірнеше билеушіге соқтығысып құлағаннан екпіні басылып барып жығылғанда есінен танып, одан әрі демінің үзіле салуы екіталай. Ал фотоға түсіргенде жасалған сызбада дене сахнаға қарама-қарсы қабырғаға тақуа бейнеленген. Міне, осы қабырғалықта

билеушілердің сиректеу болуы әбден мүмкін. Бұл екінші жағдайда ауыр соққы алғанда немесе шалынысқанда бар екпінімен жақтауға оңдырмай ұратыны даусыз. Мариямның баламды біреу ұрып өлтірді дегеніне кереғарлық осы. Сондықтан да бұл тұста қылмыс құрамы жоқ, жазым ғана бар деген тергеушінің тұжырымы негізді. Демек, осыған сүйеніп, мұның да Иорданға қатысты әрекетін тоқтатқаны дұрыс, сірә. Бекерден бекер өзі де әуреленіп, Мариям апайды да үміттендіріп сағыша сөзу тұт пайдасыз іс. Осындай тұжырыммен демалуға жатқанымен, Бұланның көзі ілінбеді. Мариямнан бұрын өз жанының тыныш табуы үшін Ботабайды іздеп, кісі өліміне соқтырған оқыс оқиғадан оның тазалығын анықтауы керек. Әйтпесе ұйқысының осылай шала болғаны-болған.

Жалдамалы пәтерінде Ботабай жоқ екен. Телефон соқты. Тез байланысқан оған өзінің Қаратастан, Фариданың жөн сілтеуімен келгенін айтқанда Ботабайдың дауысы күшейе естілді.

– Сен кімсің? Фариданы қайдан білесің? Ол не үшін танымайтын әлдекімді маған жіберді?

– Жолығайық. Мен біреулерді іздеп Қаратасқа барғанмын. Жұмысым тез бітуі үшін, уақыт оздырмай жолықсақ дұрыс болар еді.

– Жарайды. Сөзіңе қарағанда менің пәтерімнің маңайында сияқтысың. Сол жерде күт. Қазір жетемін, – деген Ботбайдың үнінен «Мені белгісіз адам не үшін іздейді?» деген күдіктің нышаны байқалмағанын аңғарған Бұланның көңілін бекер-ақ әурелендім бе деген өкініш қобалжытып өтті. Ғырылдай естілген мотор үнінен көбірек жүріске шалынғаны аңғарылатын «Ауди» тоқтады да, одан формасын жоғалтпаған, қара қасты, шүңірек көз жігіт түсіп бұған жанарын қадай сөйледі.

– Төркініне тығылған қатыным арқылы тапқан менің іздеушім сен бе?

– Иә, мен. Пәтеріңізге кіріп әңгімелесейік. Өзін билеңкірей сөйлеген бейтанысқа сынай қараған Ботабай «Алимент даулауға жұмсаған Фариданың адвокаты емес пе осы? Ол қатын маған құлағына тыныштық берсем, ешқандай алимент те сұрамайтынына, бір тиын да көмегімді қажет етпейтініне уәделесіп зытып еді ғой төркініне» деп іштей түйілді.

– Үйге кіріп, бас түйістіріп отыратындай әңгімең ұзақ па? Мына машинаның ішінде-ақ тындырмаймыз ба? Қатынымның жұмсауымен іздегеніңе қарағанда, менің аты-жөніммен, кәсібіммен толық хабардарлығың анық. Ал өзің кімсің?

– Кешіріңіз. Менің аты-жөнім –

Бұлан Еркеұлы. Жеке детективпін. – Жарайды, – деген Ботабай пәтер есігін ашып, Бұланды ішке өткізді.

– Шуақкентшелеп шай-пайға ізетпен емексітіп сыпайысымай-ақ қойайын. Біздің қатынның не сұрайтынынан айта бер.

– Фаридаңыз ештеңе сұрамайды. Менің жұмысым мүлде басқа. Ботабай орындығын сықырлата тіктеліп отырды.

– Менің сапарым осыдан жиырма жылдай бұрын Қаратастағы Мәдениет үйінде билеген биіңізге қатысты. Енді Ботабай қарсы алдында үстелге қолтығына қысқан папкісін қойып, өзіне жағын таяна қадала қараған Бұланға назарын тікті. Жиырма жылғы биді еске алғаны несі? Дені сау адамның сұрағы емес қой мұныкі дейтіндей көзінің жымсығаны.

– Жиырма жыл бұрын мен жиырма жаста едім. Бисіз бір күніміз бос өтпейтін ол замандағы қай би есте қалды дейсің? Сонда сені жалдаған қатыным, қай биді анықтау керегін айтпады ма? Әлде бидің тарихын сол

біледіге жобалап жіберді ме? – деп ащы жымиды Ботабай. Би туралы сұрағанда, Иорданға қатысты болса, бірден бұзылған рең-басынан сыр аулауды есептеген Бұлан Ботабайдың алаңсыз әрі кекетумен отырғанына қарап, грек баланың оқиғасынан бейхабар ғой мынау деп іштей өз тірлігіне тағы да қынжылып, әңгімесін осы жерден үзе салмаққа иек арта бере:

– Жиырма жасыңызда билеген барлық биіңізді емес, соның ішінде ерекше оқиғаға соқтырған биді есіңізге түсірсеңіз, – деді де папкісінен қара түсті бір суретті алып Ботбайға ұсынды.

– Суреттегі адамдарды танысыз ба? Егер танысаңыз қай жерде, қай кезде билегеніңіз және сол күні қандай оқиғаны бастан кешкеніңіз жадыңызға оралар. Күңгірттеу бейнеге үңілген Ботбай:

– Мына біреудің кейпі маған ұқсайтын сияқты. Бірақ дәл өзімізнен дей алмаймын. Бұл адамдарды кім фотоға ілсе де оңдырмапты, – деген ол тағы да ащы мырс етіп суретті қайтарды. Бұлан түрлі түспен әдіптелген екінші суретті көрсеткенде Бұланға аңтарыла қараған оның жүзіндегі күлкі табы жоғалып, қату қабақпен тістеніңкірей тіл қатты.

– Бұл мен ғой. Әлденеңе қажет болғандықтан, әлгіндегі қара суретті қолдан боятып қайта жасатқансың ба? Сен жалпы кімсің? Нені жұмбақтап басымды қатырмақсың?

– Аты-жөнімді айттым әлгінде. Заңгермін. Қаратастық Мариям апалар дегенді естіуің бар ма? Сол кісі баласы Иорданның қазасына байланысты ашылмаған жұмбақты маған тапсырған.

– Ой, Құдай-ай! Тапсырған деп сыпайыламай-ақ ақшаға жалданғанмын десейші. Бағанадан бері мылжыңдағанда білмегің осы ма? Оданда Иорданды кімнің өлтіргенін сұрамайсың ба? Қаратастың көкжалы Бөрі бәрін мойындап түрмеге жайғасты ғой. Абақтыдан босаған да шығар ендігі. Әлде мерзімі бітпеді ме екен? Жалпы әлдеқашан сүйегі құраған Иорданын кімнің өлтіргенін білсе де, жұртты мазалауын қоя алмай алжыған кемпір Қаратастағы бар қарақты баласының көзін құртқан-даға балап шаптығып жүр екен ғой әлі. Өзіңмен бірге ертіп келмегеніңе шүкір. Мұнда да біраз бажылдап, миды бекерден-бекер шірітер еді.

– Ол кісінің ілесуге денсаулығы жарамды. Екі аяғын басуы қиындап, ауруханада емделуде. Ал Бөрі туралы мен де солай есептеп, Мариям апаның сұранысымен түрмеге барғанмын. Жолықтым.

Бағдат ҚАЛАУБАЙ
ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ
(Жалғасы бар)

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**
Немірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПҚЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59.
	Шадиар Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz
E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет –
сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5719 дана
Апталық таралым 11438 дана

Тапсырыс №106 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын Zangmedia.kz сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қантарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қатпау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8(727) 51-78-27, 8(727) 51-78-31